

MESAJUL DE PESAH 5734

adresat de către Eminența Sa d. Șef rabin dr. MOSES ROSEN
credincioșilor culturii mozaic din R. S. România

Tubiți frați și surori,

E noaptea întrebărilor și a răspunsurilor. În jurul mesei de Seder, enigmele istoriei se lămuresc, tainele vremurilor de odinioară și ale celor care vor veni se deslușesc. Nu numai copiii, dar toți cei care deschid cronicile multimilenare noastre existente se întreabă în noaptea aceasta „Prin ce se deosebesc noaptea aceasta de celelalte nopți?”

Răspundeți, fără înconjur; răspundeți folosind versetele străvechii Hagade; răspundeți clar și răspicat, ca nimeni să nu mai rămână nedumerit de ce e atît de sfîntă această noapte, de ce o prăznuim cu atîta emoție, de ce se identifică ea cu însăși viața noastră.

În noaptea aceasta s-a născut libertatea. Au gemut sclavii tuturor noroadelor, au tinjît spre zărite ce se află dincolo de fărmiurile robiei אל תפצל שועתם אל מלכת כהנים ונוי קדוש „Strigătele lor au spart însăși bolta cerească. Dar pînă în această noapte, libertatea nu era decît un vis, o utopie. La ivirea lunii pline din Nisan, ea, libertatea, a devenit o realitate vie. Un popor întreg a izbutit să infruntă tirania și să pășească „de la sclavie la libertate”.

În noaptea aceasta s-a născut poporul evreu. Pînă atunci, fiii lui Israel duceau o viață ce nu merită a fi trăită. Sclavi ai lui Faraon, ei au fost folosiți la construirea de piramide menite să adăpostească trupurile tiranilor; cu sudoarea și singele lor plămădeau cărămizile din care clădeau palatele asupritorilor. Munceau nu pentru sine, nu pentru progresul societății, ci pentru huzurul virfurilor unui sistem social care, pe drept cuvînt, era simbolizat prin piramidă: o bază largă de milioane de sclavi care se subiază din ce în ce mai mult către un virf aflat la mare înălțime.

Grele și chinuitoare au fost durerile facerii unui popor liber. Faraon, cuprins de lepră, s-a scaldat în singele robilor, crezînd că aceasta îi va aduce vindecarea. Mulți despoți după dînsul, multe sisteme sociale, multe împărății făurite prin jafuri și nedreptate, cînd s-au văzut atinse de descompunere, au crezut că prin băi de singe vor tămădui gangrena provenită din putreziciunea pe care s-au întecat.

Grea și plină de sacrificii a fost calea lui Israel spre limanul făgăduinței, împlinirea idealului de a nu mai fi rob la nimeni, de a avea un loc sub soare la fel cu toți ceilalți. Pînă la urmă, însă, pruncul s-a născut. În noaptea aceasta, poporul care avea menirea de a deveni „un popor de preoți și semînție sfîntă” (Exodus 19—7) a pornit spre o viață liberă și independentă.

Generația noastră, a celui mai cumplit holocaust, e pe drept cuvînt denumită „cea din urmă generație a catastrofei”, dar în același timp „cea din urmă generație a mîntuirii”. Cum am putea, deci, să nu amintim în acest al treizecilea an de la marea și nemărginită catastrofă a Auschwitz-ului că din nordul Ardealului vremelnice ocupat de fasciști, 300 000 de sfinți martiri au luat drumul fără de întoarcere al camerelor de gazare? Comunități minunate ce s-au întimplat în această noapte de Pesah.

„Cea din urmă dintre catastrofe” de acum trei decenii, pe care ne pregătim s-o comemorăm în apropiatele săptămîni, ne poartă însă gîndul la cea de a treia naștere ce s-a întimplat în această noapte de Pesah.

În această noapte s-a născut veghea. Lupta pentru libertate, apărarea destinului unui popor, presupun, în primul rînd, ca noroadele să stea de veghe, să nu se lase cuprinse de somnul nepăsării. De aceea, noaptea de Pesah se numește „noaptea de veghe”, căci glăsuiește versetul biblic: „E noaptea de veghe a lui Dumnezeu, care îi scoate din Mîtraim; noaptea aceasta va rămîne noaptea de veghe a lui Dumnezeu, pentru toți fiii lui Israel, pentru toate generațiile lor”. (Ibidem 12—42).

Am vegheat atunci și minunea s-a întimplat יהוה בחצי הלילה. În miez de noapte, cînd bezna era mai adîncă, tocmai atunci veghea noastră s-a dovedit eficientă, tocmai atunci s-a ivit minunea, și unelțirile dușmanilor s-au destrămat, și drumul spre zori, spre עמוד השחר „lucefărul de dimineață, spre aurora unei vieți libere a început.

Am vegheat de atunci de nenumărate ori, în nopțile cumplite ce le-au coborît asupra-ne diverșii urmași ai lui Faraon. Cu cit era mai puternic întinericul, cu atît mai îndărătnică a rămas voința noastră de a ne împotrivi lui, de a nu ne lăsa adormiți atunci cînd tenebroase forțe dominau lumea.

Sintem, dragii mei, nu numai „generația celei din urmă catastrofe”, ci și „cea din urmă a mîntuirii”. Sub ochii noștri, un destin al independenței și libertății se plămădește pentru multe popoare, mari și mici. Dreptul la viață al fiecărui nu mai poate fi înăbușit.

Minunatele cuceriri ale acestei generații incredințate sint, deci, veghii. Veghem ca roata istoriei să nu poată fi întoarsă din mersul ei; aceasta e „noaptea veghii”.

Am vegheat atunci cînd am rămas puțini, chiar cînd puțini ne-au înțeles, am vegheat, căci n-am încetat să credem în lumină, în progres, în dreptatea care va veni și pentru noi. Povestii deci, în această noapte — iubiți frați și surori — va veni și pentru noi. Povestii deci, în această noapte — iubiți frați și surori — povestii și nu obosiți a povestii despre nașterea marelui ideal al libertății, despre nașterea lui Israel, a cărui viață nu e posibilă decît în libertate și fără pînda de dușmanului care vrea să-l nimiccească. Povestii despre nașterea dorului de a sta de veghe pentru a apăra libertatea și existența popoarelor, pe care le intruchipează această noapte de minunate trăiri.

Povestii despre jertfele fără de număr קרבן פסח ce le-am adus în slujba idealului libertății umane și într-aceea a învățaturii Torei, învățatura păcii între oameni.

Povestii celor care mai sint robi în această lume, povestii tuturor celor care luptă ca robia să nu se mai întoarcă, despre marea minune a acestei nopți! Astfel veți prăznuți cu adevărat, „Pesah al viitorului” și veți lămuri מה נשתנה „prin ce se deosebesc noaptea aceasta de celelalte nopți”.

A 30-a aniversare a eliberării României de sub jugul fasciste, pe care o vom sărbători în curînd, ne indeamnă, deci, pe noi, cea din urmă generație a mîntuirii să ne încordăm și mai mult forțele și să ne sporim elanul în slujba acestei patrii care ne-a salvat viețile, ne-a redat drepturile umane, ne respectă demnitatea și libertatea religioasă, ne cheazăște viitorul.

Atotputernicul să reverse întregă sa binecuvîntare asupra scumpe noastre patrii, Republica Socialistă România, în care sărbătorim zi de zi libertatea cucerită pentru toți fiii ei, indiferent de naționalitate sau religie, în care ne bucurăm de zorile unei vieți fericite și libere.

Cu tradiționala urare de Hag Kașer Vesameiah

Dr. MOSES ROSEN
Șef-rabin al culturii mozaic,
Președintele Federației Comunităților
Evreiești Mozaice din R.S. România

Excelenței Sale

Domnului NICOLAE CEAUȘESCU
Președintele Republicii Socialiste România

În numele clerului, credincioșilor și comunităților evreiești din țară, ca și în numele meu personal, vă rog să primiți respectuoase omagii și cele mai călduroase felicitări cu prilejul alegerii Dv. în funcția supremă de președinte al Republicii Socialiste România.

În aceste clipe solemne, cînd întregul popor este înaripat de simțămîntul istoriei, inimile noastre bat la unison cu toți fiii și fiicele acestei țări binecuvîntate, cu care ne-am înfrățit la bine ca și la greu, încă de pe vremea lui Ștefan cel Mare, Alexandru cel Bun și a atitor voievozi și iluștri bărbați de stat. Născuți și crescuți pe aceste generoase meleaguri românești, vorbind limba țării și adăpîndu-ne din cultura ei, ne-am identificat cu idealurile și aspirațiile nobile de libertate, propășire și progres în care au crezut și pentru care au luptat cei mai luminați dintre reprezentanții săi. Cu atît mai deplină este identitatea noastră cu țara și conducătorii săi eminenți astăzi, cînd ne bucurăm de cea mai deplină libertate religioasă, cînd sintem egali în drepturi și în datorii cu toți ceilalți cetățeni, cînd toate problemele specifice ale populației evreiești găsească deplină înțelegere din partea regimului socialist al țării, care le rezolvă în spiritul celui mai înalt umanism.

Prezența Dv. în fruntea țării și a poporului este chezașia sigură că marelui program de ridicare a patriei și poporului pe culmile civilizației și progresului va fi tradus în viață, spre fericirea României!

Șef rabin, dr. MOSES ROSEN
Președintele Federației Comunităților
Evreiești din Republica Socialistă România

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a participat la sesiunea de la Milano a Consiliului european al comunităților

Între 14—22 martie a.c. Eminența Sa d. Șef rabin a întreprins împreună cu d-na dr. Rosen, o călătorie în Italia, unde a luat parte la sesiunea Consiliului european al comunităților, ce a avut loc la Milano.

Dl. Șef rabin a rostit la ședința de deschidere a sesiunii o cuvîntare, din care publicăm fragmente în pagina a V-a.

La plecarea și sosirea pe aeroportul internațional Otopeni au fost prezenți conducătorii Federației și ai comunității bucureștene, președinți de temple și sinagogi, enoriași.

A fost de față reprezentantul Departamentului Cultelor.

EXODUL, ÎN MUZICĂ

La ieșirea lui Israel din Mîșraim, a casei lui Iacob dintr-un pămînt străin, ajuns-a Iehuda sfințirea lui, Israel stăpînirea lui. Marea a văzut și a fugit Iordanul s-a-ntors înapoi. Munții au săltat ca berbecii, dealurile ca oile... În fața Domnului pămîntul s-a cutremurat, în fața Dumnezeului lui Iacob...

Aceste versete din Psalmul 114 constituie textul celor mai frumoase melodii din seara de Seder și sînt punctul central al oratorului lui Haendel. Psalmul, în forma sa concentrată, epică, dramatică și totodată lirică, descrie evoluția și starea de spirit în cursul aceluia eveniment dramatic care a fost ieșirea fiilor lui Israel din robie și salvarea miraculoasă prin intervenția lui Dumnezeu. Poeți, pictori și muzicieri din multe epoci au descris în mod artistic evenimentul.

În capitolul XV al celei de-a doua cărți a lui Moșe — care conține relatarea exodului — sînt pentru prima dată descrise în Biblie cîntecul și dansul :

Atunci Moșe și filii lui Israel au cîntat Domnului cîntarea aceasta și au zis :

*„Să cîntăm Domnului, căci cu slavă s-a preaslăvit!
Pe cal și călăreț, în mare l-a aruncat...
Atunci a luat Miriam, proorocița, sora lui Aaron, timpanul în mîna sa,
Și au ieșit după dînsa toate femeile cu timpane și dănuind.*

Și răspundea Miriam înaintea lor :
*„Să cîntăm Domnului, căci cu slavă s-a preamărit!
Pe cal și călăreț în mare i-a aruncat!*

În numeroasele compoziții muzicale inspirate din Biblie, relatarea aceasta ocupă un loc deosebit de important. Ea a oferit compozitorilor nu numai o temă dramatică, ci le-a permis să redea coloritul local — mai ales în perioada în care subiecte și melodii cu caracter exotic erau la mare preț. În timpul lui Haendel, caracterul exotic al Oratorului nu era prea prețuit. Niel în oratoriuul său „Israel“, niel în „Israelii în pustiu“ al lui Carl Philipp Emanuel Bach, nu putem descoperi un colorit local propriu-zis. Abia în operele secolului al XIX-lea compozitorii încep să se străduiască ca temele din Mediterana răsăriteană să aibă un caracter „oriental“.

Doi opere romantice, de însemnată artistică diferiță, au ca temă exodul : „Moșe“ al lui Gioacchino Rossini și „Moșe“ al lui Anton Rubinstein. Rossini a fost adesea caracterizat drept un compozitor cu adevărat italian, care a „italianizat“ orice peisaj și orice atmosferă. În schimb, Rubinstein este considerat un adept al școlii naționale ruse. Aceste aprecieri nu rezistă însă unei cercetări mai amănunțite. Pentru cunoașterii liturghiei ebraice și ai muzicii Orientului Apropiat, este interesant să constate eforturile compozitorilor unor opere și unor oratorii pe teme biblice, de a afla melodii cu colorit local... Într-o vreme cînd discul, radioul și televiziunea nu existau iar compozitorii nu puteau întreprinde călătoriile de documentare în țări îndepărtate, mîrginindu-se să prezinte un colorit local închipuit. O excepție prezintă doar compozitorul francez Féliçien David, discipol al lui Saint-Simon, care a făcut parte dintr-o expediție în țările Orientului Apropiat, unde și-a notat melodii, dînd un colorit veridic compozițiilor sale „Oda simfonică“, „Desertul“ și „Oratoriuul lui Moșe“.

Anton Rubinstein a redat în operele sale biblice „Moșe“, „Sulamit“ și „Maca-beii“ melodii liturgice ebraice. În arile și corurile acestora a introdus pasaje în care răsuna motive muzicale auzite la serviciile religioase din sinagogile din Europa răsăriteană. Gioacchino Rossini nu a putut avea asemenea contacte directe dar chiar înainte de a compune „Moșe“ a introdus într-o serie de opere ca „Ciro în Babilon“, compusă în 1812, la vîrstă de 20 de ani, „Italiana în Alger“ (1813), „Turcul în Italia“ (1814), iar mai tîrziu în „Mohamed al II-lea“ și „Semiramis“ atîta „orient“ cit și-a putut imagina. Compozitorul italian a fost sprijinit de scenografi și decoratori teatrali care s-au străduit să realizeze o sinteză a stilului arhitectonic vechi egiptean cu elemente baroce, cum vedem în multe fotografii de la începutul secolului al XIX-lea.

Opera „Moșe“ a lui Rossini a avut un destin interesant. Prezentată în premieră la Neapole în 1818, reluată în 1819 într-o montare mai vastă, a cunoscut de la început un mare succes. La timpul respectiv, ziarul „Giornale“ a scris despre ea în mod entuziast, insistînd îndeosebi asupra frumuseții „sublimelor cîntece religioase ale evreilor“. În anul 1821, Rossini prezintă o nouă prelucrare, la solicitarea compozitorului Giovanni Battista

Viotti, pe atunci director al operii din Paris. Noua versiune, dotată cu un libret francez a fost prezentată în premieră în 1827, sub titlul „Moșe și farao sau Trezirea Mării Roșii“. Această versiune a fost ulterior tradusă în italiană și a devenit cunoscută sub denumirea de „Il Mose Nuovo“ (Noul Moșe). Astăzi, cu greu se poate constata care dintre versiuni se află la baza unei reprezentații. Deoarece în Anglia figurile biblice nu au putut mult timp să fie reprezentate pe scena operii, în 1833 s-a prezentat la Covent Garden o pastişă, compusă în parte din oratoriuul lui Haendel, în parte din opera lui Rossini. În 1850, opera lui Rossini a fost prezentată cu un nou text, sub numele de „Zora“, tot așa cum „Nabuco“ al lui Verdi a fost prezentată cu un text schimbat sub numele de „Nino“ și apoi de „Anato“.

Nu numai celebra rugăciune „Dal tuo stellato soglio“ (pe care Rossini a compus-o pentru noua versiune din 1819) ci și multe alte părți ale operii „Moșe“ emană spirit biblic în măsura în care Rossini a dorit să imite trăsăturile orientale. La început Moșe cîntă fără acompaniament de instrumente iar corul îi răspunde, așa cum se desfășoară la evrei liturgia, între oficiant și credincioși. Apoi, aria lui Moșe este însoțită de arpegii de harpă. Deși mai toți comentarii acestei opere au menționat coloritul ei biblic, biograful principal al lui Rossini, Giuseppe Radiciotti, nu a fost de acord cu aceasta. El a arătat că melodiile corale care însoțesc numerele de dans au fost interpretate ca reprezentînd o redare a cultului iudaic, deși pentru aceasta Rossini a folosit muzica compusă pentru o scenă a vrăjtoarelor din opera sa „Armidă“ inspirată din „Gerusalemme eliberată“ de Torquato Tasso. Se pare că Rossini considera că ambelor opere li se potrivește același colorit.

Ironia soartei a vrut ca „Moșe“ al lui Rossini să figureze în 1935 în programul festivalului din Florența, cînd la invitația lui Mussolini, Hitler a vizitat acest oraș. Führerul a trebuit atunci să privească cum Dumnezeu lui Iacob i-a înecat în Marea Roșie pe dușmanii fiilor lui Israel și cum „Ajuns-a Iehuda sfințirea lui, Israel stăpînirea lui“.

În timpurile noastre, impresionanta dramă muzicală a lui Arnold Schönberg „Moșe și Aaron“ este pătrunsă de un adînc sentiment religios. În 1932, cînd a fost creată, s-a considerat că punerea ei în scenă nu este posibilă. Totuși, după prezentarea ei la Zürich, acum 16 ani, se află azi cuprinsă în repertoriul a numeroase scene.

Scene din timpul Seder-ului (ilustrație la o veche Hagada)

Mărturii...

Dramaticile conflagrații mondiale și-au găsit o cale de reprezentare în proza istorică, iar în epoca modernă mai ales în roman. Serierile lui Norman Mailer, James Jones, Barbusse, Uri Zvi Grinberg, Curzio Malaparte, Elie Wiesel, Henrich Böll, Erich Maria Remarque, G. H. Theunissen, André Neher, P. Schutz, Sten Hassel etc. sînt elocvente în acest sens.

Angajat într-un fel sau altul în această imensă conflagrație care a lovit omul, arta, marile valori considerate pînă nu de mult vreme eterne, scriitorul a devenit martorul unor întâmplări tragice. Fără a intra în dezbateri, vom aminti slova îndurerată a lui Uri Zvi Grinberg din Rehovet Hanabar, cînd scriitorul consența tragedia prin pateticele cuvinte : „victimele de la Auschwitz și din alte lagăre ale morții sînt martirii tăcerii“.

S-a spus că romanul, ca gen literar, ar transforma proza într-o adevărată interogație asupra vieții. Și așa și este. Să ne gândim, de pildă, la ultimul roman al lui Thomas Mann, Doctor Faustus. Boala eroului Adrian Leverkühn cu toate formele sale parazitice și comentariile martorului înflorat Serenus Zeitbloom, reprezintă prețelul cronicii despre Germania infestată de nazism. Aici, așadar, totul este subsumat viziunii tragice despre istoria Germaniei naziste, surprinsă într-un moment limită, conjugat cu istoria întregii omeniri. Opera scriitorului reprezintă mărturia despre finalul unei epoci.

Alt cronicar patetic al marilor evenimente tragice ce au brăzdat istoria Europei în cel de-al XX-lea secol este scriitorul Erich Maria Remarque. Războiul, la gîrul de concentrare, emigrația determinată de invazia nazismului etc., constituie temele și motivele fundamentale care traversează întreaga creație literară a prozatorului amintit.

Remarque este înflorat de durere în fața destinului unor oameni amenințați de agresiunea unor forțe nocive, de anihilarea libertății individului și a colectivității umane. Proza romancierului este polarizată în jurul unei problematice de această natură. Dar, mărturia de credință a artei sale rămîne aceeași de la început : convingerea că oamenii vor păși pînă la urmă calea pentru a se înțelege unii pe alții.

În aceeași zonă se înscriu cărțile scriitorului Arno Schmidt. În Leviathan domină paginile cu caracter autobiografic, scriitura memorialistică ducînd la reconstituirea evoluției statului tiranic pînă la cel de-al treilea Reich.

Un caz aparte îl reprezintă danezul Sven Hassel. Din biografia sa zbuciumată aflăm că în 1930 emigrează în Germania, în căutarea unui mijloc de existență, pentru ca în 1939 să participe, cu regimentul de tancuri în care era înrolat, la invazia germană din Polonia. În 1941 Hassel este trimis într-o unitate disciplinară și, în aceste condiții, ia parte la război pînă la dezastrul final al armatei germane. Lumea în care trăiește și pe care o proiectează într-o suită de opere (Tancurile morții, Camarazii de pe front, Legiunea condamnaților, Batalionul de marș, Montecassino, Lichidați Parisul! ș.a.) se constituie cu un spectacol tragic și absurd, trairicul existenței personajelor sale definindu-se ca o aventură aberantă spre moarte.

Ultimul său roman Kommando Reichsführer Himmler, reconstituie atmosfera celor doi luni de război, stăruind îndeosebi asupra distrugerii Varșoviei. În romanul amintit mai sus, Sven Hassel reconstituie odoarea unei lumi eteroclitice; marșul de la Sennelager spre Polonia și alte timpuri ale morții este reconstituit din perspectiva unui martor lucid pentru care universul concentraționar și tensiunea de pe cîmpul de luptă și din ghetoul-martir reprezintă genul de maximă violență care se putea imprima unui război criminal, violent, prin însăși natura lui.

Fuziunea dintre evenimentul trăit, cu maximă pondere și ficțiune, face ca romanul Kommando să apară ca unul din cele mai violente acte de denunțare a crimelor naziste.

M. PLANT

GRAVURI

Pictorul și desenatorul Jörg Schuldhess, autorul unor serii de gravuri din ciclul „Rut“, „Iona“, „Obadia“ a terminat o nouă serie de gravuri în avaforte avînd ca temă viața ultimului profet Mahai. După cum a făcut cunoscut, viitoarea sa lucrare se va intitula „Masada“.

„MIGDALUL ÎN FLOARE“

Cel de-al 21-lea Festival internațional de folclor „Migdalul în floare“, manifestare tradițională, care are loc în vestitul „oraș al templelor“ Agrigento, din Italia, s-a încheiat cu un frumos succes al artei românești : Ansamblul de cîntec și dansuri populare „Doina Mușeșului“ al casei de cultură din Arad a fost distins cu marele premiu al festivalului.

La festival au participat formații folclorice din Franța, Anglia, Spania, Indonezia, Irlanda, Iugoslavia, Italia etc.

INVITAȚIE LA TURISM

La Viena a fost organizată cea de-a XI-a ediție a Expoziției internaționale de turism „Lumea largă în culori“, la care au luat parte țări din Europa, Asia și Africa. Pavilionul României, conceput sub forma unei case țărănești, împodobită cu motive de artă populară, a oferit, prin intermediul panourilor, hărților și diapozitivelor, o imagine sugestivă a frumuseților naturale ale țării.

RULMENȚII DE LA ALEXANDRIA

La Alexandria a fost construită o nouă fabrică de rulmenți. Toate secțiile sînt echipate cu utilaje de înaltă tehnicitate. Noua citadelă a rulmentului românesc se adaugă fabricilor de la Brașov și Birlad, ale căror produse și-au cîștigat o faimă bine meritată în numeroase țări ale lumii.

AL DOILEA ANOTIMP AL LITORALULUI

Vizitat în timpul verii de sute de mii de vilegiaturisti din țară și de peste hotare, litoralul rămîne și în lunile de iarnă o atracție pentru mii de oaspeți, care vin în serie din toate colțurile țării și de peste hotare.

Un număr de 15 hoteluri încălzite — începînd cu „Parc“ la Mamaia, cu „Europa“ și complexul hotelier din jurul bazei de tratament de la Eforie Nord și terminînd cu „Scala“ la Mangalia Nord, cărora li se adaugă locurile din cadrul sanatoriilor pentru copii și casele de odihnă ale unor organizații cooperatiste — oferă condiții de confort dintre cele mai bune pentru 5 000 de oaspeți în fiecare serie. În cadrul bazelor de tratament există cîteva bazine sau piscine acoperite, cu apă încălzită.

O NOUĂ INSTALAȚIE INDUSTRIALĂ

La Combinatul chimic din Năvodari a intrat în probe tehnologice instalația de criolit, al cărei proces tehnologic are la bază un brevet de invenție românesc. Astfel, prin valorificarea apelor reziduale de la una din secțiile de pe platforma Combinatului chimic, se obține criolita, care constituie materia primă pentru extragerea aluminiului la Combinatul de la Slătina.

SINAIA 1974

Pentru ca Sinaia să facă față fluxului turistic crescut se construiesc în frumoasa stațiune de la poalele Carpaților 3 hoteluri noi cu o capacitate de 1 200 locuri.

Pagini din ediții rare ale Hagadei: Praga, 1526 (stînga); Mantua, 1561 (mijloc); Amsterdam, 1695 (dreapta).

UȘI DESCHISE

Seder-nacht. Luminările imprăștiie o lumină blîndă, învăluind oameni și lucruri într-o mreajă de visare. Pe fața de masă albă se afîcă azima, ingredientele rituale și tradiționalele cupe de vin roșu. Toți ai casei s-au strîns în jurul mesei festive. Îndată va începe ceremonialul străvechi. Dar iată: cu pași rari, pătruns de solemnitate clipei, capul familiei se apropie de ușă, o deschide larg și revenit apoi în capul mesei, rostește frazele sacramentale: „Aceasta este pîinea mîzeră pe care au mîncat-o strămoșii noștri în Mîtram... Oricine-i flîmînd, să poftescă să ospăteze. Oricine-i în nevoie să vină să serbeze împreună cu noi...”

Părinții, bunicii și străbunii noștri au început cu această proclamație ceremonială sacră a Sederului și exact așa o începem și noi, an de an. Și cît de binefăcătoare este ideea că nu e doar o frază frumoasă, ci expresia unei realități — a noastră, a obștii noastre. Căci datorită condițiilor de libertate de care ne bucurăm și a acțiunii de asistență desfășurată de Federație, nu există coreligionari care să nu aibă ceva în treburile spre a prăznui după datină Pesah-ul. Și cît de reconfortant este gîndul că exact în clipa cînd noi ne așezăm, cu toți membrii familiei, la masa de Seder, mii de frați și surori de-ale noastre iau loc în jurul meselor așternute și pregătite cu toate cele de trebuință, de către comunitățile noastre. Cît de minunată, cît de sacră este tradiția instaurată în ultimii ani în sinul obștei noastre de a rîndui Sederul colectiv pentru frații noștri bătrîni sau lipsiți de familie!

Ospitalitatea — această străveche virtute iudaică — își găsește astfel o minunată împlinire în zilele și seriile de Pesah. Numai după ce s-a convins că cei nevoiași, cei fără cîmîn și-au găsit loc la o masă de Pesah, numai atunci evreul credincios se poate așeza și el la masă. Abia acum poate să înceapă împăcat oficierea Sederului. Iar ceremonialul cuvîne-se a se desfășura cu ușile deschise, pentru ca cel sărman, strălîm picat în ultima clipă să poată intra și lua loc la masă.

Aceasta nu este cîtuși de puțin o atitudine izolată, de circumstanță, ci una din formele tradiționale ale ospitalității evreiești. Căci ospitalitatea, respectiv practicarea prieteniei față de străini constituie dintotdeauna unul din principiile majore ale vieții și învățăturii iudaice. Biblia o socotește printre virtuțile cele mai de seamă ale omului și nu este cîtuși de puțin întîmplător că una dintre ipostazele în care e înfățișat patriarhul Avraam este aceea în care poartă trei străini în casa lui oferindu-le toată prietenia. De atunci, din zorile istoriei sale, legea ospitalității și sacră pentru semenița lui Avraam. Neputut acestuia, Lot, e gata să-și primească viața și onorarea ficei sale mai curînd decît să violeze această lege.

Toate acestea se petrec în epoca patriarhală, cu o umanitate dezbinată în clanuri, triburi și uniuni potrivnice, în care bietul individ însemna mai puțin decît un grăunte de nisip, decît o frumză bătută de vînt... În această perioadă — aspiră, brutală și crudă — Biblia proclamă cu tărie legea ospitalității.

Profeții duc mai departe și înalță pe o treaptă mai sus această lege, făcînd legătura între ospitalitate și caritate. Pentru ei ospitalitatea nu mai este numai politețe între egali — cum era înțeleasă unor înainte — ci binefacere față de săraci. La Isaia această idee ajunge la plinitudine atunci cînd e invocă pronia cerească pentru acei care i adăpostesc și ospătează pe cei la strîmtoare. Dint-r-o favoare, ospitalitatea devine tot mai mult o îndatorire. Faptul de a nu împărți bunurile ce-ți aparțin, de a nu ajuta pe cei în

nevoie e socotit nedreptate de către Ieremia.

Regula ospitalității e exaltată în Talmud, care o privește ca modalitatea de existență a omului civilizată. Ea are precădere, în ierarhia valorilor talmudice, față de multe alte virtuți. Astfel, Dimi a spus că ospitalitatea e mai importantă decît să mergi de vreme la sinagogă, iar Iehuda o consideră chiar mai de seamă decît a asculta cuvîntul sacru.

Toate acestea nu au rămas doar cuvînte frumoase, sentențe nobile așternute și rămase între foliante sacre, ci au fost transpuse în viață, devenind modul de existență tradițional evreiesc. În anticul Ierusalim se obișnuia a se înălța un steag în fața ușii spre a se vesti că masa era pusă și că oaspeții erau bineveniți.

Oricine cunoaște cît de puțin istoria hasidismului știe ce loc însemnat ocupa ospitalitatea în viața rabinică. Casa rabinului era deschisă pentru toți. Deseori rabinii obișnuiau să trimită oameni care să caute și să invite oaspeți la masa lor. Au fost case rabinice la masa cărora luau loc pînă la o sută de persoane. Și odată cu hrana, se împărțea și învătătura — sorbită cu nesăț de comenși.

Legea ospitalității a fost de cea mai mare importanță în Evul mediu, cînd sărăcia maselor evreiești și persecuțiile care erau supuși le puneau în primejdie însăși existența. Fiind nevoiți a peregrina din loc în loc, fie spre a-și cîștiga pîinea, fie pentru a se salva de la nimicire, evreii rădăcitori găseau adăpost și hrană la coreligionarii în mijlocul cărora ajungeau și pentru care ospitalitatea era o obligație sfîntă. La rîndul lor, cînd erau nevoiți să ia în mînă toaiaul pribegiei, erau hrăniți și adăpostiți de alți frați. Astfel ospitalitatea constituie una din forțele care au înfăptuit miracolul supraviețuirii poporului.

Comunitățile evreiești au organizat cu timpul așezăminte speciale destinate hrînirii și adăpostirii străinilor și nevoiașilor. Un capitol aparte îl constituie întreținerea tinerilor studioși. Fiecare gospodăru consideră ca o cinste de a avea la masa de Șabat un tînar studios.

„Deschizînd larg ușa în noaptea de Pesah, evreul face un dublu act simbolic: El își proclamă și în acest fel credința neclintită în venirea lui Mesia și totodată adeviziunea sa la legea ospitalității. Două manifestări diferite, dar al căror înțeles e comun: acela al permanenței valorilor etice ale iudaismului.

V. R.

היה אומלם שלא אכיל
דברים אכנס לא יצא דיחוב
שנ פסח מצח ומרוד

שחז אבותינו אצל ינומן שבת
חמקד טקסיו של שומע על
שום שגסח המקום על כרת

Pagină-manuscris din Hagada de la Sarajevo.

Străvechea Hagada

Versiunea Hagadei de Pesah, a cărei origine poate fi întîlnită în Mișna, figura bineînțeles în ansamblul rugăciunilor pentru toate zilele anului. Dar, într-o epocă foarte îndepărtată, această versiune a fost pusă deoparte, scrisă, și mai tîrziu tipărită separat. Dintre toate cărțile scrise în ebraică este cu siguranță cea mai răspîndită și cel mai frecvent tipărită. De la inventarea tiparului și pînă în zilele noastre au fost publicate 22.000 de Hagade. Prima care nu este cunoscută a fost tipărită în Spania în 1482; n-a mai rămas decît un singur exemplar, păstrat astăzi la Biblioteca Națională din Ierusalim.

Este știut că evreii n-aveau deloc obiceiul să-și ilustreze cărțile din pricina poruncii: „Nu-ți vei face chip cioplit”. Dar și-au luat această îngăduință în cărțile Hagadei, sub cuvînt că trebuiau a-țrași copiii și a-acaparată atenția lor, pentru a-i împiedica să adoarmă; în realitate, jubilara pentru libertate, de care erau cuprînsi, făcea imperioasă nevoia de a și-o exterioriza prin toate mijloacele și, înainte de toate, prin mijlocirea artei. Desenele care ilustrează cărțile Hagadei, manuscrise sau tipărite, sînt pătrunse de bucuria de a trăi și de umor. Într-o Hagada manuscrisă din sec. XV, opera scriitorului Iosif bar Efram, autorul și-a plasat numele sub desenele reprezentîndu-l ca „fiul cel cuminte” și nu este imposibil ca acest desen să reprezinte realmente propriile sale trăsături. Într-un alt manuscris, pasajul „aceste ierburî amare” este ilustrat cu un desen înfățișînd un bărbat cu capul lăsat pe umărul unei femei. Iar în Hagada tipărită la Praga în 1526, tipograful a adăugat această glumă: „Potrivit unui obicei, bărbatul desemnează ierburile amare prin femeie, deoarece stă scris: „o femeie rare este mai amară decît moartea”. Desenele din manuscrise sînt adesea însoțite de comentarii în versuri burlești care poartă toate amprenta cînteecelor populare.

Prima Hagada ilustrată a fost tipărită la Constantinopol pe la 1515; nu s-au mai păstrat decît două pagini. Prima Hagada tipărită care a fost conservată în întregime a apărut la Praga pe la sfîrșitul anului 1526, cu două desene frumoase, gravate în lemn, ediție prețioasă și retipărită recent. Prima Hagada cu gravuri în cupru a fost tipărită la Amsterdam în 1695, operă a unui gravor convertit la iudaism, Abraham ben Iacov. Tipograful comentează cu mîndrie această operă și aceste ilustrații astfel: „reproducție fidele care farmecă inimile tuturor... Frumoasă capodoperă datorită unui mare artist”. Ilustratorul acestei Hagade i-a adăugat o hartă a Palestinei în ebraică. De atunci ea s-au adăugat adesea asemenea hărți cărților Hagadei.

Caracterul fiecărei generații se exprimă și prin comentariile, care se numără cu sutele. Nu a existat evreu de seamă care să nu fi comentat Hagada într-un fel sau într-altul. Pentru a nu-i aminti decît pe cei mai iluștri, cei a căror operă a fost mai răspîndită și cel mai frecvent retipărită, îi menționăm pe Don Isaac Abrahamel, rabi Moșe Alșec de Saphed, Maharal din Praga, rabi Efram Lunciz, gaonul Eliahu al Vilnei, predicatorul Iacob din Dubno, precum și mulți alții. Prima Hagada comentată a fost tipărită la Constantinopol în 1505, cu textul lui Abrahamel.

Intrucît Hagada nu este o carte de rugăciune, ci o povestire, aceea a ierșirii din Mîtram, s-a căutat întotdeauna să fie pusă la îndemîna tuturor, și mai ales a femeilor și a copiilor, care nu cunosteau ebraica. Traducătorii Hagadei se scuză adesea: unul explică că a recurs la o traducere „pentru a face cunoscută mulțimei de femei și de copii mărețele fapte ale Dumnezeuului nostru; un altul arată că a tradus-o pentru „școlari, pentru ca ei s-o învețe”. În felul acesta, traduceri se înmulțeau; astăzi se pot număra traduceri în zeci de limbi. Primele

traduceri au fost publicate pe la începutul sec. XVII, mai ales în dialectele specifice evreilor: evreo-german, evreo-spaniol, evreo-italian și întotdeauna cu caractere ebraice; traducerea în engleză, apărută în 1794, este prima care a recurs la caractere latine. Traducerea germană a menținut caracterele ebraice pînă în 1838. Tot cu caractere ebraice sînt traduceri făcute în limba arabă pentru uzul evreilor din Africa de Nord și dintr-o serie de țări asiatice. Traducerea persană a fost făcută în dialectul special vorbit de evreii din Persia și din Buhara. Obștile de evrei negri din India posedă o traducere în limba marati, una din limbile vechi ale Indiei. Evreii din Crimeea au o traducere în limba tătară; pînă la începutul secolului nostru ea însoțea textul ebraic, dar mai tîrziu s-au întîlnit Hagade în întregime în limba tătară. Caracterele folosite de traduceri oglîndesc și ele spiritul epocilor respective. Astfel, evreii din Turcia, care au păstrat limba evreo-spaniolă vorbită de strămoșii lor înainte de a fi alungați din Spania, și-au publicat de curînd traducerea cu caractere latine, potrivit spiritului de reformă care domnea în Turcia. De asemenea, evreii din Bulgaria și-au publicat textul lor, tot în limba evreo-spaniolă, cu alfabetul cirilic folosit în această țară.

Printre cele 22.000 de ediții ale Hagadei apărute pînă astăzi, unele sînt specifice folosinței în anumite țări sau obști: a evreilor din India, cu desene ilustrînd cocerarea azimelor și ritual Seder-ului la evreii negri din Orient Îndepărtat. Pentru uzul marinarilor din Portugalia, reveniți la iudaism, a fost publicată o Hagada în limba portugheză (1928).

Printre cei care au ilustrat Hagada în cursul ultimilor ani se numără artiștii ca Iosif Bodko, Steinhardt, Elhanani, Gutman. Pe de altă parte, se apreciază tot mai mult valoarea artistică a Hagadelor vechi ilustrate, manuscrise sau datînd din prima perioadă a imprimeriei, înmulțindu-se publicarea lor în facsimile. Cele mai importante și cea din Darmstadt, ornamentată cu admirabile desene, scrisă la Heidelberg în sec. XIV, și cea din Praga, cu gravurile sale în lemn, despre care s-a vorbit mai înainte.

În timpul primului război mondial, cînd evreii luptau în ambele tabere, s-au publicat diferite Hagade pentru uzul combatanților evrei. S-au tipărit Hagade în Anglia în America și în India, cu specificația că sînt destinate „soldaților și marinarilor evrei”. În Austria și în Germania ele erau desemnate sub numele de Hagada de campanie.

Cuvîntul cititorilor

Din partea d-lui B. Cohen din Montreal-Canada, am primit zilele acestea următoarea scrisoare:

„Doresc prin aceste rînduri să aduc aprecierea mea întregului colectiv de ziarisți și oameni de cultură pentru excelente articole publicate în ultimele numere ale „Revistei cultului mozaic”.

Cred că nu exagerez afirmînd că revista se poate situa alături de celelalte reviste evreiești care apar în emisfera apuseană. Eșuri ca cele apărute în rubrica „Lumea Bibliei”, sau „Carnet” fac cinste prin valoarea lor literară și religioasă.

Pagina „Știri” îmi umplea inima și mințea — aflînd tot ce se petrece în lumea iudaică. Excelentul eseu „Cîntarea Cîntărilor” (ianuarie 1947, semnat I. Leibovici) este o sursă de pură învătătura. Rubrica „Presă evreiască acum 90 de ani” te face să fi mîndru de originea ta românească, citînd despre activitatea și realizările Comunității evreiești din România.

Urez tuturor celor ce oferă această lumină să continue, cu un sincer „țasaru coah”. Al dumneavoastră, B. Cohen”.

INFORMAȚII

Sîmbătă 6 aprilie orele 10 dimineața, d. Șef rabin dr. Moses Rosen va rosti la sinagoga Malbim tradițională predică de Șabat Hagadoul.

În localul restaurantului ritual al Comunității mozaice a evreilor din București, str. Popa Soare nr. 18 va funcționa și în acest an un restaurant ritual (Kașer le Pesah), unde vor putea lua masa în toate zilele de Pesah, începînd de la 6 aprilie (Erev Pesah) și pînă la 13 aprilie, cu sau fără plată, coreligionarii care se vor înscrie la timp.

În seriile de 6 și 7 aprilie se vor organiza mese tradiționale de Seder la care vor lua parte și conducătorii Federației

Comunităților Evreiești și ai Comunității mozaice a evreilor din București, în frunte cu Eminentă Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen.

În prima seară de Pesah (6 aprilie) serviciul divin va începe la toate templele și sinagogile din București la ora 19.

La templul coral, Eminentă Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen va rosti în această seară la orele 19,30 predică festivă.

La Iași, Dorhoi, Botoșani, Bacău, Galați, Cluj, Oradea, Arad, Baia Mare și Timișoara vor funcționa în acest an cantine ale comunităților din acele orașe, la care credincioșii vor putea lua masa rituală în toate cele 8 zile de Pesah.

PESAH...

Timpul și-a împlinit din nou lucrarea. Timpul a lăsat în urmă zăpezile și viscolul și gerul ce păreau sortite a dura cât lumea, a restrins hotarele nopții lărgind neconcent pe cele ale zilei. Diminețile au acum gingășia firelor de iarbă și a pomilor în floare, amiezile culoarea și dulceața mierii, serile sonorități de violoncel, nopțile sînt foșnitoare, ca niște imense draperii de catifea. În casele noastre miroase a curat și proaspăt, firimiturile de piine au fost îndepărtate și din cel mai neînsemnat ungher, vesela de peste an împachetată și înlocuită pînă la ultimul pahar... Afară miroase a pămînt reavăn, a pomi în floare, în casă a curățenie și azimă iar pentru noi ambele mirosuri se contopesc într-unul singur, mirosul atât de cunoscut de Pesah. Primăvară, libertate și speranță, bucurii nevinovate ale copilăriei, ani de cumpănă și de grele încercări, ceas înalt al împlinirilor, acestea și încă multe altele sînt cuprinse într-un singur cuvînt, cu miros de azimă și aromă tare de vin roșu: Pesah. Sărbătoare a azimelor. Și a primăverii. Și a libertății. Amintire a ieșirii noastre din robie... Pesah. Pesah...

Săptămîna aceasta atît de altfel decît toate celelalte, are un Seder, o ordine a ei riguros prestabilită, cunoscută nu numai de bunicii și străbunicii noștri de aici, ci și de cei care au trăit splendoarea primului templu și apoi catastrofa exilului și a dispersării. De mii de ani și cu aceeași fervoare punem aceleași patru întrebări și auzim uimiți aceleași răspunsuri, atît de bătrîni și atît de tineri totodată... Din vremuri imemorabile ceremonialul de Pesah este orînduit pînă în cele mai mici amănunte și cu toate acestea el se amplifică cu sensuri și semnificații noi pentru fiecare generație. Căci fiecare generație a început și începe Sederul cu proclamația-invitație Kol ditzrih... Oricine-i flămînd, oricine se află la strîmtoare să poftescă a prăznui împreună cu noi sărbătoarea... Căci fiecare generație a încheiat și încheie săptămîna de Pesah recitînd viziunea sublimă a profetului Iesaihu despre vremurile mesianice, cînd „spiritul sfințit al lui Dumnezeu, spiritul înțelepciunii și al înțelegerii, spiritul sfațului și al tăriei, al cunoștinței și al bune-credinței” se va revărsa asupra lumii întregi și cînd lupul va locui laolaltă cu mielul și leopardul se va întinde lîngă căprioară, cînd vișelul și puilul de leu vor mîncă împreună și un copil îi va paște. Inaripați de această viziune, deopotrivă a noastră ca și a părinților, bunicilor și străbunicilor, deschidem larg ușile și inimile noastre spre a primi primăvara, sărbătoarea de Pesah, pe Eliahu Hanavi, spre a ne lăsa — mai cu seamă — revitalizezați de elixirul miraculos al speranței. Căci fără ea ce sens ar fi avut ieșirea din robie, ce sens peregrinările, suferințele, lacrimile și holocaustul jertfelor noastre?

La capătul iernii și al nopții, în ceasul înmiresmat al naturii renăscute și al pomilor în floare, recităm evintele-viziune ale profetului: „O mîlădită va ieși din tulpina lui Iesei și un lăstar crește-va din rădăcinile sale”... Au spus și au crezut cu o credință desăvîrșită acest lucru bunii și străbunii noștri, în ea se află tot miracolul existenței noastre. Căci fără această credință neclintită în om și omenie cum ar fi putut, cum am fi putut rezista hoardelor lui Nabucadnețar, legiunilor lui Titus, masacrelor cruciaților, rugurilor inchiziției, pogromurilor atamanilor și albgardștilor, lagărelor de exterminare și camerelor de gazare naziste?

Suferință, speranță, credință. Noțiunile se suprapun și se amestecă în această noapte a miracolelor, întocmai ca melanjul păsos menit să ne sugereze gustativ lutul robei faraonice. Suferință, speranță, credință: Hagada, robie și libertate, rătăcire prin pustiul arid și limanul jăgăduit, grădini încărcate de rod și orașe mistuite de flăcările urii monstruoase, absurde acuzații de omor ritual și bărbăți pierind împăcați pe ruguri, martiriu și eroism, Masada, Bethar și răsculații ghetoului Varșoviei, toți și toate sînt aici, cu noi, în noi, în aceste nopți de veghe. Căci — așa cum ne sfătuește străvechea Hagada — în fiecare generație dator este fiecare a se socoti de parcă el însuși a ieși din robia faraonilor. Nu pentru palide întîmplări peste care s-a așternut de mult colbul gros al uitării și nu pentru oameni deveniți de milenii pulbere, ci pentru noi și zilele noastre gustăm iarăși azima libertății și sorbim din vinul roșu al speranței... De aceea, odată cu natura renăscînd simțim renăscînd în noi an de an speranța, de aceea deschidem larg ușa locuinței și ne ridicăm cu cupa în mînă în întîmpinarea profetului Eliahu. Poate că în acest an, în această noapte înmiresmată, el va trece pragul spre a ne vesti ivirea lui Mașiah. Pe care îl așteptăm în fiecare zi, convinși că poate veni în fiecare clipă, tocmai pentru că întîrzie să vină...

În aceste nopți de Seder, mai mult decît oricînd, sufletul ne este plin de așteptare. De aceea să nu ne mire și să nu zîmbim ascultînd cite o istorie hasidică despre un tirg de oameni sărmani în care un cărbunier sau sacagiu oarecare a avut cîntea de a-l avea oaspete pe Eliahu Hanavi. Să nu ne mire, căci orice om drept și neclintit în credința lui poate fi Eliahu, după cum orice sacagiu poate fi mai mult decît doar un sacagiu...

Să ne străduim să fim mînte mereu acest lucru, să nu-l uităm în nici una din zilele anului, cu atît mai pușin acum, cînd sîntem învăluiți de parfumul tare al primăverii, libertății și speranței.

Pesah. Sărbătoare a azimelor. Și a primăverii. Și a libertății. Amintire a ieșirii noastre din robie. Pesah. Pesah...

VICTOR RUSU

DISTRIBUIREA AZIMEI
DE PESAH 5734

Comunitatea evreilor din București aduce la cunoștință că distribuția azimei, făinei de azimă și a vinului ritual se va face în următoarele centre: Sinagoga Malbim, str. Bravilor, 4; Sinagoga Mare, str. V. Adamache, 11; sinagoga Aizic Ilie, intrarea Vinători, 13; sinagoga Ajutorul, str. Andrei Birseanu, 8; templul Esua Tova, str. Nikos Beloianis, 9; templul Voința, str. Taras Sevcenko, 68.

Centrele vor funcționa după următorul orar:

luni 1 aprilie, orele 8—13 și 15—20; marți 2 aprilie, miercuri 3 și joi 4 aprilie, orele 7—20; vineri 5 aprilie, orele 8—14.

Adunările generale ale comunităților

PLOIEȘTI

Darea de seamă, prezentată adunării de către d. Lupu Filip, președintele comunității, a scos în evidență că datorită sprijinului Federației și al enoriașilor, activitatea obștei s-a desfășurat în bune condițiuni. Sinagoga funcționează zilnic, tăierea rituală e asigurată de d. haham H. Butnaru, în curînd va începe să funcționeze un curs de Talmud Tora. Cu sprijinul material al Federației au fost executate lucrări de reparații capitale la templul din str. Basarabi, la capela cimitirului etc.

DI. Emil Sechter, secretar general al F.C.E., care împreună cu d. M. Herșcovici, președintele secției de asistență, a reprezentat comitetul de conducere al Federației, a prezentat o informare asupra activității și realizărilor acesteia.

La discuții au luat parte d-nii: Maier Alter, Josef Grünberg, Rubin Herșcovici, Leon Eisenfeld, Zisu Sosie, Iosub Wolf, dr. Lazăr Grünberg și d-na Olga Schwarz. Vorbitorii au abordat diferite aspecte ale activității comunității — pe care au apreciat-o ca pozitivă — făcînd totodată prețioase sugestii pentru viitor.

Au fost propuși să facă parte din noul comitet d-nii: Lupu Filip, Iancu Grünberg, Noeh Schwartz și d-na Olga Schwartz.

TURNU SEVERIN

Și în viața micii comunități din străvechiul oraș de la Dunăre adunarea generală a constituit un eveniment. Din darea de seamă prezentată de d. A. Sabetal a reieșit că aici se află 2 sinagoge — construite în urmă cu circa un secol — care funcționează, prin rotație, în fiecare vineri seara și sîmbătă dimineață. Aproape toți coreligionarii sînt contribuabili ai comunității și abonați ai „Revistei culturii mozaice”. Cele două cimitire ale obștei sînt îngrijite cu pietate, unul dintre ele fiind în cursul anului trecut împrejmuț cu un gard din plăci prefabricate.

Un număr de 11 membri ai obștei primesc în mod regulat ajutoare sub formă de bani, efecte și alimente din partea Federației.

DI. Emil Sechter, care a reprezentat comitetul de conducere al F.C.E., a felicitat pe membrii acestei mici comunități care vădese atîta atașament față de tradiția și instituțiile noastre de cult. D-sa a înfățișat activitatea și realizările Federației.

La discuții au luat parte d-nii: Marcu Burg, Isaac Isaac și Jacob Alhalel și d-na Vigdorovici.

În noul comitet au fost propuși d-nii: dr. Rudolf Cohn, președinte; Avram Sabetal, Jacob Alhalel, Marcu Burg și d-na Rena Gradl.

CRAIOVA

Nu toată lumea știe că obștea evrească din cetatea Banilor se numără printre cele mai vechi din țară. Hrisoave arată că evrei sefarzi, care în anul 1492 au părăsit Peninsula Iberică, au ajuns pe aceste meleaguri, unde și-au întemeiat un nou cămin. Mărturie despre trecutul comunității sînt și cele două temple, dintre care unul de rit sefar, unde se mai vîd și azi inscripții în limba ladino.

Darea de seamă prezentată adunării generale de către d. av. Iancu Ziemel a vădit că obștea caută să fie demnă de îndelungata ei tradiție. Lăcașele de rugăciune funcționează în zilele de sărbătoare, aproape toți capii de familie sînt contribuabili la comunitate, cimitirul este îngrijit cu pietate.

Un număr de 69 de enoriași sînt asistați ai Federației.

DI. Emil Sechter a prezentat o informare despre activitatea Federației.

La discuții au luat parte d-nii: Marcel Erbach, ing. Leopold Weisman, dr. Sig-

mund Singer, Samuel Sternlieb, Leon Schagel, av. Heinrich Crețu și d-nele: Sofia Sternberg și Lili Weisman.

În comitetul comunității au fost propuși d-nii: av. Iancu Ziemel, președinte; Gherman Mandelbaum, David Segal, Avram Pleniceanu și Teodor Schwartz.

Participanții la adunările generale au adoptat în unanimitate hotărîrea de a se expedia cite o telegramă oficială Emnenței Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen, păstorul spiritual al obștei noastre.

IEȘIVA DIN MONTREUX

La Montreux a avut loc recent deschiderea festivă a celui de al 94-lea semestru de învățămînt la ieșiva întemeiată de rabinul Eliahu Botschiko. Evenimentul a fost apreciat ca o sărbătoare a Torei.

DINU HERVIAN

În ziua de 18 martie a.c. a fost condus la locul de vecl, în cimitirul din Șoseaua Giurgiului, ziaristul și publicistul Dinu Hervian.

Născut la Moineșii, la 31 decembrie 1913, D. Hervian s-a stabilit de tînr la București, colaborînd la diferite publicații și lucrînd ca secretar de redacție la revista Adam.

A fost un membru activ în Comitetul de colaborare alcătuit din inițiativa cetățenescă în anul din preajma celui de al doilea război mondial, pentru sprijinirea Comunității evreilor din București.

În timpul războiului a făcut parte din grupul de oameni de cultură care a organizat la teatru Barașcum numeroase sezători, de înaltă înțuță artistică, avînd scopul de a ridica moralul și puterea de rezistență a populației și de a veni material în sprijinul scriitorilor și artiștilor evrei rămași fără posibilitatea de a-și câștiga existența.

A activat în diferite redacții.

A publicat fragmente dintr-un roman din viața evreiască, pe care îl avea în pregătire.

DECESE

În perioada 11—25 martie a.c. în cimitirele Comunității evreilor din București au fost înhumaji:

Timnan Leib (53 ani) intrarea Grigore Alexandrescu 8; Santo Jarchi (83) str. Munții Tatra 12; Samuely Mișu (65) D. Orbescu 8; Profeta Haim (75) piața Nașulinilor Unite 3—5; Heschia Nisim (78) Agricultori 58; Gruenspan Ileana (40) Pajurei 11; Gutman Rebeca (77) Traian Dumitrescu 1; Vechsler David (60) Calea Victoriei 128; Cligher Amalia (91) Traian 39; Michael Nachman Sapira (66) Botoșani; Asman Ițic (81) Robescu 1; Hervian Dinu (60) Victoriei 128; Avramescu Fani (83) Văcărești 77; Burăh Bențin (77) Labirint 83; Vexler Ițic (81) Dorobanți 56; Tambalaru S. Leib (71) Cezar Bolliac 52; Grosu Ilie (73) Taras Sevcenko 44; Rosinfeld Nusin (64) Splaiul Unirii 46.

Comunitatea evreilor din Botoșani anunță cu regret încetarea din viață a lui

NAHMAN MICHEL (SCHAPIRA)
în etate de 67 ani.

Defunctul a fost timp de mai mulți ani președinte și consilier juridic al Comunității.

Familiei îndoliatăe, sincere condoleanțe.

Cu nemărginită durere, familiile îndoliatăe S. Vitting și I. Berman din Botoșani anunță încetarea din viață în ziua de 13 martie 1974, a scumpului lor

IACOB BERMAN

Înmormîntarea a avut loc în ziua de 14 martie 1974.

În vecl neconsolați, copii, ginere, nepoți și prieteni.

La aniversarea nunții de aur a lui Fany și Lupu Mahalu din Bacău, copiii Betty, Ety, Lucy, Izu, Avram, Nae precum și nepoții Relu și Mirel le urează ani mulți care cu sănătate, bucurie și realizarea dorințelor.

Pesah 1943: eroica răscoală a ghetoului din Varșovia

ULTIMII TREI RABINI

Femei, bătrâni, locuitori ai ghetoului, sint duși sub escortă spre trenurile morții...

Răscoala ghetoului din Varșovia va rămâne în vechi în memoria generațiilor. „Ceea ce s-a întâmplat — a scris Mordhe Anilevici, comandantul răscoalei — într-o scrisoare adresată lui Ithak Tukerman (Antek), care a preluat conducerea răscoalei după moartea acestuia — în-trece cele mai îndrăznețe visuri ale noastre. De două ori au fost nevoiți nemții să fugă din ghetou...”

În ulicioarele înguste ale ghetoului, urmașii Macabeilor și ai lui Bar-Kochba au luptat cu arma în mână împotriva călăilor nazisti.

În fiecare zi, mii de evrei erau trimiși în lagărele de exterminare și în camere de gaze și cuptoare. Numai în perioada dintre 8 Av și Iom Kipur 1942, peste 480.000 de evrei au fost expediți la Treblinka.

Cei 50.000 care mai rămăseseră în ghetou s-au ridicat cu arma în mână. Comandantul ghetoului, supranumit „îngerul morții” din ghetoul Varșoviei, s-a interesat de cei trei rabini din Varșovia: „Gibts noch rabiner in Warschau?” (Mai sint rabini în Varșovia?). Sensul acestei întrebări era evident: nazistii hotărâseră să-i suprim pe ultimii capi spirituali ai evreilor care mai rămăseseră în ghetou. În această situație, s-a făcut o ultimă încercare disperată de a-i salva.

Cei trei rabini au intrat într-o cameră din strada Kupietka și după o scurtă deliberare au răspuns cu toții: „NU!”. Arhitectul Avram Stolzman, unul din ultimii conducători ai comunității evreiești, i-a chemat pe cei trei rabini: Mehanem Zemba, considerat o lumină a generației sale; rabinul Simon Stockhamer, un cunoscut scriitor și orator și rabinul David Sapiro, coboritor dintr-o vestită familie rabinică. Stolzman i-a informat că „Curia Biscufia” — cea mai înaltă instanță romano-catolică din Polonia — s-a decis să-i salveze pe cei trei rabini. Împreună cu familiile lor, rabini ar urma să fie acunși într-un loc sigur. Se cerea doar răspunsul lor grabnic...

Unul dintre puținii supraviețuitori ai ghetoului a povestit mai târziu că fiecare din cei trei rabini a motivat în alt fel refuzul de a părăsi în acele clipe ghetoul.

David Sapiro, cel mai tânăr dintre cei trei rabini, care mai avea soția și copiii în viață, a spus: „Sint cel mai tânăr dintre dumneavoastră. Cuvintele mele nu vă obligă la nimic. Cu toții știm că rămânind nu putem ajuta nimeni cu nimic. Dar numai faptul că sintem împreună cu toții, că nu-i abandonăm pe cei de aci, constituie o mare mișcare pentru ei — singura lor mișcare. Iată de ce nu pot părăsi ghetoul...”

Din acea clipă, cei trei rabini și-au legat pentru eternitate soarta de a eroilor care s-au răscolit în ghetoul Varșoviei.

Cei trei rabini au ieșit din camera în care deliberaseră și au dat următorul răspuns arhitectului Avram Stolzman: „Nu trebuie duse nici un fel de tratative în privința noastră. Rămânem în ghetou...”

Și cei trei capi spirituali au fost piși în ultima clipă alături de luptătorii. Astfel, se povestește că atunci când evrei pioși au venit să-l întrebe pe rabinul Mehanem Zemba dacă în seara de Pesah la Seder, se cade ca tradiționalele patru cupe de vin să fie înlocuite cu ceai, acesta le-a răspuns: „Dacă aveți sticle goale, umpleți-le cu material explozibil și aruncați-le asupra călăilor nazisti. Așa veți îndeplini cel mai bine în acest an preceptele sfinte”.

Evreii au luptat împotriva cruntului dușman nu numai la Varșovia ci și la Bialistok, la Censtohov, în lagărele de exterminare Maidanek și Auschwitz ș.a.

Și evreii din Vilna s-au pregătit pentru răscoală, dar din cauza unor împrejurări tragice, ea nu a mai avut loc. La fiecare comemorare a răscoalei ghetoului din Varșovia, se cântă cîntecul de luptă „Să nu spui nicodată că acesta-i ultimul tău drum”. Și e ceva simbolic în aceasta: Obșteja din Varșovia a dat luptă, iar cea din Vilna — cîntecul de luptă.

... Ghetoul din Varșovia a luptat eroic cu arma în mână împotriva dușmanului, iar cel din Vilna — cu armele culturii. Pînă în primăvara anului 1943, în ghetoul din Vilna s-a desfășurat o intensă activitate culturală. Au funcționat diferite instituții sociale și educative: școli elementare, o școală tehnică, grădinițe și un cămin pentru copii, școli medii, o ieșiva medie și una superioară, o școală de muzică, o bibliotecă, un muzeu, un teatru de revistă, un cor idiş și unul ebraic. Apărea chiar și un buletin săptămînal (scris la mașină), „Știri din ghetou”.

Un capitol dintre cele mai emoționante îl constituie abnegația cu care învățătorii și profesorii au vegheat pînă în ultima clipă asupra copiilor. Semnificativ în această privință e faptul că în mai 1943, cînd ghetoul Varșoviei fusese de fapt lichidat, în ghetoul din Vilna continuau să funcționeze școli în care învățau 1336 copii. Învățătorii dădeau elevilor lucrări scrise cu teme ca: „Cum mi-am pierdut pe cei scumpi”, „Cum am fost duși în ghetou”, „Ziua mea de muncă în ghetou” ș.a.

În ghetoul din Vilna exista chiar și un club al tineretului unde se țineau conferințe cu teme istorice. Astfel, a avut loc un proces literar cu subiectul: A fost sau nu Iosefus Flavius un trădător? În prealabil, tinerii s-au documentat pentru acest proces, citind cărțile pe care le-au găsit în bibliotecă. După o lungă dezbateră, s-a pronunțat verdictul: „Flavius a fost un trădător”. Această sentință a fost primită cu aplauze furtivoase. Era o aluzie la „Judenrat”, la așa-zisul consiliu de conducere al ghetoului.

În legătură cu sărbătorirea Pesah-ului din acest an

Șef-rabinatul cultului mozaic comunică: Întrucît în acest an Erev-Pesah (ajunul sărbătorii) cade în zi de Șabat, se dau următoarele îndrumări în legătură cu modul deosebit în care trebuie să procedeze credincioșii:

1. Postul de Behorim (primul născut masculin) se ține joi 4 aprilie;
2. Bedikat Hametz (cercetarea pînii dospite) însoțită de uzuala rugăciune și Beraha se face în seara de joi 4 aprilie;
3. Arderea Hametz-ului (Bhur Hametz) se face vineri 5 aprilie, nu mai târziu de orele 10,30 dimineața, așa cum se face în mod normal în ajun de Pesah, însă fără recitarea uzualei declarații.
4. Orice procedură de Kașern (curățare prin cloceț sau prin ardere) a vaselor sau tăcîmurilor pentru Pesah trebuie terminată vineri 5 aprilie la orele 17;
5. Toate alimentele pregătite pentru Șabat trebuie gătite în vase de Pesah.
6. Vineri seara nu se va mai consuma nici pîine nici vreun alt hametz, ci două matzoț, asupra cărora se va face rugăciunea;
7. Sîmbătă dimineața se va face Kiduș pe vin sau coniac de Pesah;
8. În ziua de sîmbătă 6 aprilie nu se va consuma pînă la Seder nici azimă, nici pîine;
9. Este îngăduit a se pregăti de vineri latkes din făină de azimă, care se pot

KAHAL — sfînta noastră comunitate

(Fragment din discursul rostit de către d. Șef rabin dr. Moses Rosen la ședința de deschidere a Consiliului comunităților evreiești din Europa)

Fruntașul evreimii din sfînta comunitate a Milano-ului care ne găzduiește, președintele Astorre Mayer, m-a rugat să vă adresez un דבר תורה Dvar Tora „cuvînt al Torei” spre a prefața lucrările ce le începem în acest moment în discutarea problemelor religioase, culturale și sociale ale comunităților evreiești din Europa.

O fac cu dragă inimă, pentru că răs-pund astfel unei străvechi tradiții judaice care orînduiește să începem orice activitate, mai ales una obștească, cu un Davar דבר cuvînt din învățătura noastră. Tora noastră supraviețuiește milenilor și își păstrează prospețimea actualității, e la fel cu poporul și pămîntul nostru alt-neu, veche și nouă în același timp, căci ea exprimă întreaga gamă a sentimentelor umane, ogîndește viața, reflectă mereu noul ce apare în jurul nostru. De aceea דבר תורה cuvîntul Torei are necesitate resurse spre a tălmăci orice eveniment colectiv sau individual, în orice veac și la orice meridian. El e de sine grăitor și nu-s necesare artificii omiletice spre a găsi în el îndrumare, orînd și în orice împrejurare.

Deci דבר תורה? Nu trebuie să mergem prea departe. Să-l luăm pe cel din-tîm-cînt din fragmentul biblic pe care l-am citit chiar azi și care dă și numele capitolului din Tora al acestui Șabat. Să luăm cuvîntul ויקהל Vaiakhel, cuvînt ce parcă a fost dinadins scris pentru noi, pentru a înfățișa felul întîlnirii noastre din astă seară.

ויקהל Vaiakhel e cuvîntul ce exprimă întemeierea celei dintîi comunități evreiești. Moșe a aduna כנסת ישראל în-treagă obște a lui Israel, spre a o determina să realizeze un kahal קהל o colectivitate specifică prin unitatea și unicitatea ei, în care fiecare component să aibă conștiința că are o sfîntă datorie de împlinit în slujba lui Dumnezeu, a poporului nostru, a umanității.

ויקהל Vaiakhel, capitolul biblic de azi ne arată cum s-au împlinit toate instituțiile obștei celei dintîi, toate serviciile comunitare. Lăcașul sfînt משכן cu rugile sale, altarul מזבח cu sacrificiile sale, candelaburul מנורה cu lumina învățăturii, מלך המלכה masa cea sfîntă, simbol al dreptului la pîine pentru toți לֶחֶם הַפָּנִים, toate laolaltă înfățișează tripla menire a unei comunități evreiești, cea religioasă, cea culturală și cea de ajutor social.

Kahal — cuvînt binecuvîntat și totodată calomniat, mărturie a tenacității noastre în voința de supraviețuire, sfidare aruncată tuturor piedicilor și prigoanelor. Cit venim s-a vărsat spre a înfățișa Kahalul ca un fel de ocultă și tenebroasă uneltire a evreilor de pretutinden! Cită splendorează însă imaginea reală a kahalului, care a înfățișat, în toate timpurile, o comunitate de aspirații și învățături a tuturor așezărilor evreiești, concretizată într-o Tora tradusă în toate limbile pămîntului. תורה צוה לנו יהוה אלהינו ויקהל Tora, ne-a poruncit nouă Moșe, e moștenirea kahalului lui Iacov (Deutero-

nomul 33,4). Ea a rămas întotdeauna un stîndard ce l-am desfășurat înaintea tuturor, un stîndard care nu numai că nu are ce ascunde, ci afirmă — cu riscul ca purtătorii săi să sufere cele mai cumplite dintre chinuri — idealurile, viziunea umanistă, universalistă a dreptății, păcii și armoniei pe acest pămînt.

Reprezentăm aici, dragi frați și surori kahaluri de diverse rituri, sefarim și askenazim. Dacă azi dimineață am găsit în cartea de rugăciune a marelui voastre sinagogi unele deosebiri de nusah de stil liturgic, de versete în rugăcini, atunci însă cînd ați scos Tora din lada cea sfîntă și ați desfășurat-o înaintea obștii, nici un cuvînt, nici o literă nu era schimbată față de textul cunoscut în orice așezare evrească.

Iată miraculoasa putere a kahalului, De mil de ani sintem împrăstiați și fărâmițați pe toate meridianele; sorbim din toate culturile, trăim în civilizații diferite, în sisteme sociale diferite. Deasupra barierelor dintre țări și filozofii despre viață, în poșida departărilor, înfrîngînd legile spațiului și timpului, Tora, învățătura noastră, a rămas aceeași, realizînd unicitatea noastră de comunitate și credință.

Cum a creat Moșe această primă comunitate? Rași, neîntrecutul comentator al Torei scris și orale, mare mai ales prin simplitatea și logica tălmăcirii sale, explică cuvîntul ויקהל Vaiakhel, arătînd că forma sa gramaticală ויקהל adică „a face pe altul să săvîrșească o acțiune”. Rași explică: Moșe „i-a făcut să se adune, să se unească într-o singură colectivitate” prin forța cuvîntului său. Aceasta i-a mobilizat la acțiune.

Într-adevăr, cuvîntul mai departe același verset (Exodul 35, 1) găsim cuvintele אלה הרברים אשר צוה לך שיהיו אומת „Acestea sint cuvintele pe care Dumnezeu a poruncit să le faceți”. Davar — cuvînt? Davar-Tora, solicitat de prietenul Astorre Mayer nu înseamnă numai cuvînt. Limba ebraică este singura în care același termen davar exprimă și noțiunea de cuvînt și pe aceea de obiect, faptă; și abstracțiunea și concretul.

Deși fanatici credincioși ai cuvîntului forță care stă la baza însăși cosmogoniei, noi confundăm în mod voit și nu numai lexic cuvîntul și fapta, Tora e sfîntă, fiecare literă a ei este o comoară numai atunci cînd cuvintele ei se transformă în fapte. De aceea iudaismul nu e numai o religie, o concepție teoretică, ci un mod de viață; de aceea a fi evreu înseamnă ca din zori și pînă în noapte, fiecare pas în viață să fie faptă înobilată de minunata putere a cuvîntului pus în slujba binelui.

Iar după ce Rași s-a întrebat cum s-a produs cea dintîi adunare laolaltă a unei comunități evreiești, el continuă întrebînd cînd anume s-a petrecut acest eveniment și răspunde: „A doua zi după Iom Kipur”.

Pline de tîlc și de semnificații sint aceste comentarii ale marelui învățat. E vorba de primul Iom Kipur din istoria evreiască. Moment dramatic, covîrșitor, emoționant și plin de consecințe. Era ziua marilor revizuirii și a dureroaselor înfățișămînte. Moșe a ales tocmai a doua zi după Iom Kipur spre a crea comunitatea, pentru că știa că numai astfel asigură viitorul poporului său, pentru că aceasta era ziua cea dintîi în care davar — cuvîntul de ieri, cuvîntul rugii, al învățăturii, al făgăduielilor către Dumnezeu, către propria noastră conștiință, devine davar-faptă ויקהל — acțiune menită a îndrepta greșelile trecutului, a pune baze sănătoase și trăniece unei colectivități care nu are voie să-și piardă încrederea, care trebuie să-și păstreze nu numai speranța ci și certitudinea viitorului său luminos...

Ne aflăm, dragi și stimați conducători de comunități evreiești europene ויקהל „A doua zi după Iom Kipur”. Învățămintele ce dată să le desprîndem din această zi se află înainte-ne. Fiecare dintre noi are sfînta misiune de ויקהל vaiakhel, de a aduna mai strîns rîndurile comunității sale și de a ne alătura cu toții כנסת ישראל pentru ca împreună să învingem toate vicisitudinile, împreună să clădim viitorul lui Israel.

Îngăduiți-mi să folosesc, în încheiere, cuvintele lui Moșe, care după ce a văzut înaintea sa atît pe frunțași obștii adunate cit și instituțiile împlinite, a spus ויקהל ויקהל ויקהל „Fie voia Atotputernicului ca binecuvîntarea Sa să sălășuiască asupra a ceea ce creați”.

Șef rabin dr. MOSES ROSEN

SIMBOLURI ALE SEDER-ULUI

Ziua în care Dumnezeu a poruncit evreilor să pregătească mielul paschal, adăugând că acela care are o familie prea mică pentru a mânca un miel să se întovărească cu vecinul său, a fost ziua de naștere a Seder-ului colectiv, frumoasa tradiție de a invita pe cei fără familie la masa celor ce oficiază Seder-ul în familie. Așa cum, mișcător de simplu, proclamăm la începutul ceremoniei: „Kol ditzrih...” Oricine se află în nevoie, să poftască a prăznului Seder-ul cu noi.

Ca și o ființă vie, Seder-ul a cunoscut numeroase evoluții înainte de a atinge stadiul de astăzi. Primele indicații se găsesc în *Mizna Pesahim*, principiul de bază la care fiecare generație adaugă o pagină nouă.

Pesah în general, Seder-ul în special, nu înseamnă numai reamintirea sclaviei ci și aniversarea eliberării. Această idee e exprimată încă de la începutul seriei. Recitând primul pesaj din Hagada, *Ha lahma anya* — „Iată plina suferinței pe care strămoșii noștri au mîncat-o în Mîtraim”, ridicăm platoul de Seder și într-o mișcare ascendentă îl înălțăm cu mișcările. Prin acest gest simbolic exprimăm că „Dumnezeu scoate din pulbere pe cel sărac și ridică din tină pe cel sărman ca să-l așeze cu cei mari ai poporului său”. Și aceasta a făcut-o dăruind libertatea celor aflați în umilință și robie.

Majoritatea comentatorilor văd în cele patru cupe de vin care trebuie băute în mod obligatoriu, simbolul celor patru sinonime pe care le-a folosit Dumnezeu pentru a anunța apropiata lor eliberare: „Am să vă scot... Am să vă izbăvesc... Am să vă mîntuiesc... Am să vă primesc să-mi fiți Mie popor și vă voi duce în pămîntul pe care l-am promis lui Avraham” (Exodul VI, 6-8). O altă interpretare, fără a minimaliza importanța decisivă a intervenției divine, atribuie generației lui Moșe un merit deloc neglijabil în propria eliberare. Căci, ne spun înțelepții noștri, pentru patru motive au meritat ei să fie eliberați: pentru că „nu și-au schimbat numele”; „n-au încetat să folosească propria lor limbă”; „nu și-au însușit moravurile autohtone” și, în sfîrșit, pentru că „au continuat să respecte ritualul circumciziei”. Într-o evocare a acestor patru virtuți gollim în seara de Seder cele patru cupe. Mama evreică, femeia evreică a fost aceea care le-a insuflat fidelitatea față de trecut; deci, în ultimă analiză, prin meritul femeilor ploase a fost posibilă eliberarea din Mîtraim. De aceea și femeile trebuie să golească cele patru cupe ale mîntuirii, în noaptea de Seder.

Originea cupei profetului Elie este controversată. După unii exegeți ea se explică prin aceea că, de fapt, textul citat din cartea Exod (cap. VI, 6-8) cuprinde, la o lectură atentă, nu patru, ci cinci făgăduieli divine, cea de-a cincea fiind: „Am să vă aduc în pămîntul pe care l-am promis lui Avraham”. Este aceasta o concluzie implicită sau consecința eliberării? Trebuie, deci, să se bea patru sau cinci cupe? Părerile rabinilor fiind împărțite, s-a hotărît să se umple o a cincea cupă, fără însă să se bea și să se aștepte sosirea profetului Elie pentru rezolvarea problemei (ca și celelalte probleme rămase deschise în Talmud).

Alții, în sfîrșit, preferă explicația următoare: Eliberarea din Mîtraim a fost urmată de alte sclavii și de alte eliberări intermitente, care au marcat milenii de istorie evrească. Dar pentru că prima *gheula*, prima izbăvire, s-a produs într-o seară de Pesah, ultima și definitivă, care va aduce izbăvirea evreilor și a întregii omeniri va avea de asemenea loc într-o noapte de Pesah. Iar în noaptea predestinată izbăvirii, evreii așteaptă, pătrunși de o așteptare mesianică. Iar cupa e pregătită în cinstea profetului Eliahu deoarece, potrivit tradiției, el va fi vestitorul lui Mesia.

Întrebările și răspunsurile din Hagada sînt clare, în afară de una: „În toate celelalte nopți nu mulem niciodată, iar în noaptea asta de două ori” (pătrunjelul în apă sărată și ierburile amare în *haroset*). Însemnătatea simbolică a ierburilor amare este clară, dar de ce se moale de două ori? Primul pas pe drumul sclaviei este vînzarea lui Iosif de către frații săi. Or, după această neleguire, ne spune Biblia, frații au luat cămașa lui Iosif „și au înmănat-o în singe”. Patru secole mai tîrziu, cînd a sunat ora eliberării, Atotputernicul a poruncit evreilor: „Veți lua un mînunchi de isop și îl veți mulla în singe” (Exod XII, 22). Mulla două specii de ierburii amare — una în apă sărată și cealaltă în *haroset*, simbolizăm începutul și sfîrșitul sclaviei din Mîtraim.

Prima parte a Hagadei se sfîrșește cu pasajul: „Zeher lemikdas”. În amintirea templului. Astfel a procedat Hilel în perioada cînd templul exista... Imediat după această recitare începe cina. Datînd cer ca la început să se servească un ou tare, simbol al dolului, al durerii și al tristeții care cuprinde sufletul credinciosului cînd e evocată distrugerea templului sfînt.

Pesah în literatura talmudică

„Le făceau viața amară, punîndu-i la munci grele... și la tot soiul de munci ale cîmpului”. De ce „munci ale cîmpului”? Cînd își sfîrșeau corvoada cu mortarul și cărămizile și se întorceau acasă ca să se odihnească se iveau stăpînul și le spunea: „Du-te și culege-mi legume din grădina, doboară-mi copacul acesta, scoate-mi apă din fluviu în butoiul acesta”.

De ce erau atît de penibile muncile acestea? Pentru că femeile erau împovărate cu munci de bărbat, iar bărbații cu munci de femei. I se spunea unui bărbat: „apucă-te să frămîntîi aluatul și să-l pui la copt”, iar unei femei i se spunea: „scoate-mi apă din butoiul acesta, doboară-mi copacul acesta, du-te și adu-mi legume”.

Rabi Avira ne învață: „Iudeii își datorează eliberarea din Mîtraim meritelor femeilor din generația lor: cînd se duceau să scoată apă din fluviu, Sfîntul — binecuvîntat fie El — făcea să intre peșterii în urcioarele lor, astfel că luau pe jumătate apă și pe jumătate pești. Cînd se întorceau, ele umpleau două căldări pe care le duceau soților lor care se aflau pe cîmp; îi spălau, le dădeau să mînce și să bea; după ce îi îngrijeau se întorceau. Și cînd le venea vremea să nască se duceau pe cîmp și nașteau sub un măr, așa cum stă scris: „Sub mărul acesta am trezit lubirea ta, aici unde mama ta te-a adus pe lume, aici unde mama ta și-a dat lumina zilei!” (Cîntarea Cîntărilor, VIII, 5). Sfîntul — binecuvîntat fie El — le trimitea din înaltul cerului un înger care curăța pe noi-născuții, îi împodobește, le aduce prăjituri, una cu ulei, alta cu miere, așa cum stă scris: „Și i-a dat să sugă miere din stîncă și untdelemn din cremene”. (Deuter, XXXII, 13). Iar cînd stăpînii veneau ca să-l ucidă, copiii erau înghițiți ca prin minune de tîrîni. Stăpînii aduceau boi și arau locul, dar de cum plecau, copiii răsăreau ca și cum ar fi ieșit din ou și se duceau să se plimbe prin iarba de pe cîmp; iar cînd creștea se întorceau în cete în casele lor. Și astfel, atunci cînd Sfîntul, — binecuvîntat fie El — s-a arătat pe mare, ei cei dinții L-au recunoscut și au spus: „Să cîntăm Domnului, căci cu slavă s-a preamărit!” (Ieșirea, XV, 21).

„Moșe a ieșit la frații săi” (Ieșirea, II, 11) și a fost martor. Le vedea suferințele și plîngea spunînd: mă munceste o milă cumplită pentru voi, de ce nu pot să mor pentru voi, căci nu este o muncă mai grea decît aceea a salahorului zidar.

Le dădea umerii săi ca să care pe voi și încerca să ajute pe fiecare dintre voi. Rabi Eliezer, fiul lui rabi Iehuda din lileea, spune: Moșe văzu pe un om putincios cărînd o povară grea, iar un altul puternic cărînd o povară ușoară; o povară de bărbat pe umerii tînăr și o povară de tînăr pe umerii bătrîn. Moșe își lăsa treburile și se duse să aline suferințele și să-l ajute, prindîndu-se că lucrează pentru farao. Sfîntul — binecuvîntat fie El — spuse atunci: „Ai lăsat indeletnicirile tale ca să te duci să vezi durerea poporului și te-ai purtat cu ei de parcă ți-ar fi fost frați; iar la rîndul meu îi voi lăsa pe oameni să pe înger și-ți voi vorbi ție”.

Potrivit unei alte tradiții, în seara de Moșe păștea turma soarelui său lătrînd și apropiere de muntele Horeb, un leu se rătăcise. Moșe îl căutase și-l găsi lângă un laz. Moșe îl adăpă și vînzînd că se obosit îl aduse la turmă purtîndu-i pe umerii săi. Atunci Sfîntul — binecuvîntat fie El — a spus: „Conduc cu milă turmele unui simplu muritor, ei bine, tu îmi aduci paște turmei Mea”.

„El le văzu suferința”. Văzînd că nu aveau niciodată răgaz, Moșe îl spuse la farao: — Dacă cel ce are un rob nu-l lasă să se odihnească într-o zi a săptămîinii, robul nu va întîrzi să moară, aceștia sînt robii tăi și vor muri dacă nu le dai o zi de odihnă în fiecare săptămîină. Farao răspunde: Du-te și poartă-ți lucrurile după vorbele tale. Și atunci Moșe stabilă ziua de Șabat pentru că el să se odihnească”.

„După aceea Moșe și Aaron au intrat la farao și au zis către dînsul: „Așa grăiește Domnul Dumnezeul poporului meu lasă poporul meu să-mi facă sărbătoare în pustie!” (Ieșirea, V, 1). Rabi Haya ben Aba a spus: În ziua aceea se sărbătorează triumful lui farao, și toți regii dinșău răsărit și asfințit veniseră să-l aducă magiu și să-l înfățișeze cununi, căci era regele tuturor regilor din univers. După ce l-au încununat, lată-i pe Moșe și pe Aaron stînd pe pragul palatului. Slujnicii sale veniră și-l spuseră: doi bătrîni stau în prag. El le spuse: spuneți-le să urce. Or, în palatul lui farao se aflau patru sute de uși și la fiecare din ele stăteau lei și urși, și alte fiare feroase și nimeni nu putea să treacă decît dacă le auzisea bucați de carne. Dar atunci cînd Moșe și Aaron au intrat, toate acestea fiară au venit să-l înconjoare și să le lingă picioarele, însoțindu-i pînă la farao. El se înfățișă regilor ca niște îngeri cu trupurile asemănătoare cedrilor, ochii lor arăunțau

SEDERUL DE LA BNEI BRAK

Luna plină strălucea argintie pe cerul instelat al străvechiului Bnei Brak, nu departe de malul sudic al Iarkonului, acolo unde se afla școala lui rabi Akiva. În casa altă dată însușită de cuvintele Torei domneau acum tăcerea și întunericul. Era seara zilei de 15 Nisan a anului 140, puțin după înăbușirea revoltei lui Bar Kohba. Împăratul Hadrian interzisese studiul Torei sub pedeapsa cu moartea, așa că învățații, discipolii ai lui rabi Iohanen ben Zakai, se retrăseră în catacombe, departe de lumina soarelui. Astfel sustrăși puterii tiranului, puteau să-și îndrepte atenția asupra actului memorabil al ieșirii din Mîtraim.

La ael Seder luau parte vestii rabi Eliezer ben Hurkanos, rabi Joșua ben Canania, rabi Eliazar ben Azaria, rabi Akiva ben Josef și rabi Tarfon. Doar prin presupuneri ne putem face o idee despre temele discuției acelei nopți, și tot astfel putem presupune intervenția lui rabi Eliazar ben Azaria, care a atras atenția asupra temei Exodului. Prin tradiție, această temă era abordată spre sfîrșitul Sederului, deci în zorii zilei, cînd urma a se rosti rugăciunea de Sema. Această noapte de Seder oferă un bogat material istoric, care ne ajută să înțelegem mai bine personalitatea acestor măestri.

RABI GAMLIEL

În Tosafta le Pesahim ni se relatează despre o altă noapte de Seder, serbată la

Lod, reședința lui rabi Eliezer ben Hurkanos, în casa lui Betos ben Sonim, de către rabi Gamliel și de Zekenim, bătrîni. Aceasta se petrecuse în urmă cu cîțiva ani, cînd rabi Gamliel, la un deceniu după distrugerea templului, fusese numit urmaș al lui rabi Iohanen și se întorcea dintr-o misiune la Roma, la care luaseră parte și rabi Eliazar, rabi Joșua și rabi Akiva. Nemaiputînd ajunge la timp la Iavne, reședința sa, a fost nevoit să se oprească la Lod și să serbeze Sederul în casa unei rude. Deși îi era cumnat, el a ocotit casa lui rabi Eliezer ben Hurkanos, pe care îl proscrisesse. Mărturie în acest sens este afirmația lui rabi Gamliel, citată în Hagada, că numai acela își îndepărtează datoria, care explică fiului său rugăciunea de Pesah și ofrandele simbolizate de Mața și Maror.

Trebuie precizată activitatea lui rabi Gamliel din Iavne, unul din marii conducători ai poporului, care în cele mai grele momente ale istoriei sale a împiedicat destrămarea unității. El a stabilit o normă obligatorie pentru toți credincioșii, necrușînd în această luptă nici pe cumnatul său, rabi Eliezer ben Hurkanos, care s-a pronunțat împotriva majorității. Una din cele mari realizări ale lui este instituirea rugăciunii comune, cele 18 rugăciuni, stabilite la Iavne, în care își află expresie toate năzuințele credincioșilor. Aceste rugăciuni au devenit obligatorii de trei ori pe zi, contrar părerilor lui rabi Joșua și

rabi Akiva, care propuneau o rugăciune unică. Cam în aceeași perioadă, în urma unor dispute aprinse, Gamliel a fost înlocuit din funcția de conducător al tribunalului religios suprem (Sanhedrin) și în locul său a venit Eliazar ben Azaria.

Această schimbare s-a petrecut cam prin vremea Sederului de la Bnei Brak, căci rabi Eliazar ben Azaria și-a început cuvîntul cu suza: „Arăt ca un băiat de șaptesprezece ani...” Legenda aminteste că Eliazar a fost numit în această importantă funcție pe cînd avea numai 18 ani, pe care totuși înțelepciunea și dreptatea sa îi dezmințeau. Se spune că după ce a fost numit președinte al Sanhedrinului, barba sa a încurcîntat peste noapte, pentru a-i marca și astfel prestigiul. O nouă dovadă de înțelepciune a fost împăcarea sa cu rabi Gamliel, cu care în ceea ce din urmă a împărțit înalta sa funcție religioasă. Cu această ocazie a ieșit la iveală și înălțimea sufletescă a lui rabi Gamliel, care s-a purtat ca un maestru cu colegul său mai tînăr, îndrumîndu-l în toate ocaziile.

Rabi Eliazar ben Azaria a rămas în istoria noastră prin învățăturile sale înțelepte, printre care: „Cînd o viață omească se află în primejdie, poate fi încălcată chiar și sfințenia Sabatului” și „De Iom Kipur se poate obține iertarea păcatelor săvîrșite față de Dumnezeu, pe cînd păcatele față de oameni trebuie mai întîl îndreptate și numai după aceea obținută iertarea”.

RABI ELIEZER ȘI RABI JOȘUA

Pe cînd încă mai exista templul, acestia doi, cei mai buni discipoli ai lui rabi

Iohanen ben Zakai, cei care au purtat în afara orașului asediat sicriul cu trupuri neînsușite al maestrului lor, se retrăseră la Iavne, pentru a continua acelu studiu.

Eliezer, fiul neinstruit al unui om bogat, și-a descoperit tirziu dragostea pentru învățătură, care l-a mînat spre școala lui rabi Iohanen. Tatăl său, venit să-l înăpoi acasă, a renunțat cînd a asistat la o prelegere a sa, dîndu-și seama de calitățile spirituale ale acestuia. Chiar atunci cînd a fost proscris pentru susținerea consecventă a părerii sale, discipolii săi au continuat să-l viziteze, consultîndu-l în cele mai grele chestiuni de cult.

Despre rabi Joșua, fiul unui fierar sărac, se știe că din fragedă copilărie mama sa l-a dus în casa de învățătură pentru a-și obșnuși urechea cu discuțiile savante. Apoi el și-a dovedit înțelepciunea în convorbiri cu învățați de seamă. Printre altele, se spune că a purtat dispute de astronomie și de metafizică cu vestii înțelepți ai Atenei. Se spune de asemenea că împăratul Hadrian a fost cucerit de știința sa, încît obișnuia să poarte convorbiri cu el.

RABI TARFON ȘI RABI AKIVA

Rabi Tarfon, supranumit Părintele bătrînilor Israel a acceptat rolul de conducător spiritual, pentru a-și putea folosi darurile în beneficiul poporului. Se spune că și-ar fi tratat mama cu o deosebită considerație și la fel de frumos s-ar purtat cu logodnica sa. Rabi Akiva, de riu i-a arătat o dragoste deosebită, a fost elevul său, ca și rabi Iehuda, cel ce

פסח תשל"ד

raze de lumină ca steaua dimineții, bărbile lor ca niște ramuri de palmieri, chipurile lor ca soarele, cuvintele lor ca o văpaie care mistuie; țineau în mâini un toiag de safir pe care era săpată tetragrama divină. Spaima îi cuprinsese pe regi care, tremurând și scâldăți în sudoare, își scoasera coroanele și se prosternară în fața lor. Farao îi privi, așteptându-se ca ei să-i aducă o coroană sau să-i înmîneze o scrisoare de acreditare... Dar ei nici măcar nu-l salutară. — Cine sin-teți? îi întrebă el. — Noi sintem, răspunseră ei, trimișii Celui Sfînt — binecuvîntat fie El. — Și ce doriți? Ei răspunseră: — „Așa grădește Domnul Dumnezeul poporului nostru. Lasă pe poporul meu să plece...” Atunci inima lui se aprinse de minie și zise: „Cine-l acela Domnul ca să-i ascult glasul și să dau drumul fiilor Lui? El nu mi-a trimis măcar o coroană și mai aveți cutezanța să-mi cereți ceva. Nu-l cunosc pe Domnul și nu voi da drumul poporului său”. Apoi le spuse: — „Așteptați să caut în cartea mea”. Se duse, așadar, în biblioteca sa și luînd un catalog de zeițăi începu să-l citească: zeul Amon, și zeul Moab, și zeul Sidon... Și le spuse: în zadar am căutat numele Dumnezeului vostru în biblioteca mea, n-am găsit nimic.

„Rabi Levi a făcut o comparație: cu ce seamănă asta? — A fost odată un preot care avea o slugă proastă. Cînd preotul a părăsit finutul sluga lui s-a dus să-l caute la cimitir și striga la toate vînturile: „Ați văzut pe stăpînul meu?” — Cine este stăpînul tău? a fost întrebare. — Preotul cutare... I se răspunde: Nătrăule, oare se caută un preot la cimitir? Tot astfel Moșe și Aaron i-au răspuns lui farao: — O, nătrăule, oare se caută cei vii printre morți? Toți a-cești zei despre care vorbești sint morți,

dar Dumnezeul nostru este Dumnezeul viu și Regele universului. Farao întrebă: — Este tînăr sau bătrîn? Ce vîrstă are? Cîte orașe a cucerit? Cîte țări? De cînd s-a urcat pe tron? Ei răspunseră: — Dumnezeul nostru umple universul cu forța și puterea sa, și El a fost înainte ca lumea să fie creată, și El va mai fi cînd lumea aceasta va dispărea; și El te-a făcut și ți-a dat viață. Farao întrebă: — Și care sint faptele Lui? Iar ei răspunseră: El a întins firmamentul și a întărit pămîntul, vocea Lui face să țîșnească flăcări de foc, El dărimă munții și sfarîmă stîncile. Arcul Lui e de foc; săgețile Sale din flăcără; lancea Sa este o torță; norii sint scutul Său, iar trăznetul este sabia Sa. El face munții și dealurile. El acoperă cerul cu nori, face să cadă ploaia și roua, datorită Lui crește iarba și arborii își dau roadele, El face să se nască oamenii și animalele. El îi răstoarnă sau îi înalță pe regi.

La asta farao răspunde: — Ați mințit de la început, fiindcă eu sint stăpînul lumii; eu am făcut Nilul și m-am făcut pe mine însuși. Apoi farao adună pe toți înțelepții din țară și-i întrebă: — Ați auzit vorbindu-se vreedată de Dumnezeul acestora? La care ei răspunseră: — Am auzit spunîndu-se că este „fiul celor înțelepți, fiul vechilor împărați” (Iesaiahu XIX, 11). Iar farao zise: Nu știu cine este Dumnezeul vostru. Cine-i acela Domnul ca să-i ascult glasul? ”

„În aceeași noapte a chemat farao pe Aaron. (Iesirea, XII, 31). Farao alerga de colo, colo, căutîndu-și servitorii, tirîndu-i după sine în pieteile publice și strîngînd în șoapte: „Unde este Moșe și unde este casa în care locuiește?”. Iudeii își rîdeau de el și-l întrebau: „Încotro te duci, farao?”. Iar el răspundea: „Îl caut pe Moșe”. Ei își rîdeau de el, spunînd: locuiește aici și locuiește colo, pînă cînd l-au găsit pe Moșe. Atunci zise farao: „Rîdicăți-vă, ieșiți din mijlocul poporului meu!”. Dar Moșe îi răspunde: „Sintem oare hoți ca să ieșim în toiul nopții? Iată ce ne-a poruncit Sfîntul — binecuvîntat fie El —: „Iar voi să nu ieșiți nici unul din casa pînă dimineața” (Iesirea, XII, 22). Nu vom pleca decît cu fruntea sus și în vîzul întregului tău popor.”

redactat Mișna. Metoda sa de învățură, prin întrebări meșteșugite care clarificau fondul chestiunii și se întipăreau în min-tile elevilor săi, a devansat veacul. Scopul său era dezvoltarea spirituală a discipoli-său. Numeroase maxime etice pe care le găsim în tratatul talmudic Avot se datoresc lui rabi Tarfon. Sederul de la Bnei Brak a fi fost ultimul moment cunoscut din viața sa, căci în Selihot ce le rostim în după amiaza de Iom Kipur numele său este citat printre cei zece martiri.

Despre începuturile lui rabi Akiva, cel mai mare dintre tanaiți știm prea puține lucruri. În tînerțe s-a dus păstor la turmele lui Kalba Savua, de a cărui fiică s-a îndrăgostit. Din dragoste pentru frumoasa Rahel, el s-a îndreptat către învățură. El singur dintre cei patru învățați a reușit să pătrundă în Pardes, în cele mai adînci taine ale Torei, fără a rădăci calea dreaptă. Așa cum spune rabi Johanan, Akiva trebuie considerat întemetorilor literaturii tanaitice. La școala sa din Bnei Brak au învățat mii de discipoli. De la Bar Kohba știm că nu mai puțin de 24.000 de discipoli l-au urmat pe rabi Akiva.

Pentru refuzul său demn de a asculta porunca tiranului care interzisese învățura Torei, Akiva a pierit de moarte de martir. Această jertfă, de care ne amintim și cu prilejul Sederului din casa sa de la Bnei Brak, este un exemplu sublim de păstrare a credinței. Amintirea sa, ca și a celorlalți maeștri prezenți la acel Seder, este veșnic vie în inimile noastre.

Prima filă a Hagadei tipărite la Amsterdam în anul 1781.

PRESCRIPTII ȘI OBICEIURI DE PESAH

Sărbătoarea de Pesah este unică prin multitudinea prescripțiilor și îndatoririlor religioase. Una din aceste prescripții prevede interzicerea de a poseda sau folosi alimente dospite (hamet). Această prohibiție este direct legată de prescripția pe toată durata celor opt zile de a mânca numai azimă și alimente nedospite. Ambele prescripții ne amintesc de plecarea precipitată din Mițraim. Din cauza ritmului rapid și oarecum neașteptat în care a avut loc ieșirea din robie, strămoșii noștri nu au mai avut timp să-și pregătească piinea pentru drum, el plecînd cu aluatul nedospit. În amintirea acestui fapt, mîncăm an de an azimă, adică piine nedospită, împlinînd îndemnul Hagadei: „În fiecare generație, credinciosul trebuie să se considere că el însuși a ieșit din Mițraim”.

CE ESTE HAMEȚ ?

Hamet este aluatul fermentat care rezultă atunci cînd făina este amestecată cu apă și e lăsată să stea timp de 18 minute. Denumirea de hamet se aplică și cerealelor care sint folosite pentru prepararea unor alimente sau băuturi. De aceea, nici un aliment care conține făină sau cereale, indiferent sub ce formă, și care nu e preparat potrivit prescripțiilor și sub strictă supraveghere rituală, un poate fi folosit de Pesah.

Unele alimente, deși Legea nu le include în categoria hamet, sint interzise de Pesah prin tradiție. Motivul e că aceste alimente sint folosite uneori la facerea piinii sau au proprietăți similare. În acest grup sint incluse meul, orezul, fasolea și mazărea.

Mîncărurile sau băuturile făcute din grîu, secară, orz, ovăz și alte cereale sint considerate hamet. Astfel, toate prăjiturile din aluat sint hamet. Oțetul din cereale și produse conținînd oțet, ca murături, hrean etc. sint de asemenea hamet. Acesta din urmă poate fi folosit numai dacă poartă mențiunea că a fost preparat pentru Pesah, fără produse derivate din cereale. Legumele și fructele proaspete pot fi folosite fără restricții.

De Pesah nu trebuie să rămînă nici urmă de dospală în alimentele sau vasele de gătit. Pentru aceasta gospodinele păstrează un rînd de veselă exclusiv pentru cele opt zile de Pesah. Vesela din timpul anului, ca și fie filozofia de Pesah trebuie purificată după ritual. Procedeu variaza după tipul lor și după felul cum au fost folosite anterior. Tacumurile de metal trebuie mai întii create și curățate, apoi lăuate 24 de ore înainte de a fi făcute kaser. Dacă au fost folosite la gătit, pot fi purificate prin opărire cu apă fiartă.

Restul veselei poate fi purificată pentru Pesah prin scufundare în apă clocotită. Vasele de sticlă nu trebuie purificate; este suficient să le ținem în apă rece timp de trei zile, schimbînd în fiecare zi apa.

Mesele de marmură sau de lemn se opăresc cu apă clocotită; cele de bucatărie se opăresc cu apă fiartă și se trece apoi peste ele un fier înroșit în foc.

Toată această acțiune de purificare trebuie să aibă loc în dimineața dinainte de Pesah.

În gospodăria credinciosului nu trebuie să se afle nimic hamet în timpul sărbătorii de Pesah. Cu cea mai mare grijă trebuie îndepărtate din casă piinea, prăjiturile și alte alimente hamet. Produse conținînd hamet, ca articole cosmetice, băuturi etc. precum și vasele care n-au fost purificate, trebuie împachetate iar proprietatea lor transferată înainte de sosirea sărbătorii. Deoarece vînzarea trebuie să corespundă în detaliu prescripțiilor iudaice, pe care laicii nu le cunosc suficient, această formalitate o îndeplinește rabinatul în numele enoriașilor. După Pesah, are loc o altă formalitate, de răscurpărare a alimentelor hamet.

BIUR HAMEȚ

În preziua de Pesah în fiecare casă de credincios are loc ceremonia îndepărtării piinii fermentate și a altor alimente și băuturi care conțin sau provin din cereale. De fapt, gospodinele încep această acțiune cu mult înainte de Pesah. Totuși, căutarea solemnă a produselor dospite începe printr-o ceremonie în seara care precede Pesahul. Capul familiei scoțosește fiecare ungher spre a descoperi și aduna fărâmiturile ce ar mai fi.

POSTUL PRIMULUI NĂSCUT

În ziua care precede sărbătoarea se ține postul primului născut. În mod logic ar trebui ca primul născut să celebreze faptul că a fost scutit de plaga a zecea printr-o sărbătoare, nu prin post. Înțelepții noștri ne învăță că transformînd sărbătoarea în zi de post, exprimăm compasiunea noastră și solidaritatea cu specia umană.

Postul primului născut este interpretat ca un semn de recunoștință. Tatăl poartă pentru fiul său pînă la marajorul religios al acestuia. În locul postului a fost introdus Situm, terminarea studierii unui tratat din Talmud.

REGULI PENTRU PREGĂTIREA SEDERULUI

Evenimentul central al primelor două seri de Pesah este Sederul. El trebuie pregătit înainte de se înserează.

La această frumoasă ceremonie iau parte toți membrii familiei, capul ei fiind cel care citește Hagada, cronica eliberării din robia lui Farao. La Seder comensii stau înclinați, poziția oamenilor liberi din antichitate.

Essebet este perna plasată în partea stîngă a scaunului de la masa de Seder, care permite poziția înclinată spre stînga. Această poziție este obligatorie mai ales în momentele cînd se consumă matza, maror și cele patru cupe de vin.

La masa de Seder se folosesc trei bucați de mațof. În timp ce la toate sărbătorile și de Șabat sint necesare două piini întregi peste care se pronunță binecuvîntarea, de Pesah se adaugă o a treia bucată de azimă, care e folosită ca Afikomen. Aceste trei bucați de mațof — spun învățații noștri — simbolizează cele trei categorii și anume kohanimii, leviiți și restul credincioșilor.

La masa de Seder trebuie să se găsească, așadar, trei mațof, așezate pe o farfurie specială cu trei despărțituri, ca să nu se atingă între ele karpas (pătrunjel, țelină etc.); un vas mic cu oțet de mere sau apă sărată; plante amare (maror), hrean, marulă etc.; hroises, o pastă din mere și nuci amestecate cu vin; o ciostvîrtă de carne (Zarohar), un ou fierț sau copt la foc.

Cuvîntul ebraic Seder înseamnă literal ordine; aplicat la Pesah el înseamnă ordinea ritualului primelor două seri de Pesah. În aceste seri este obligatoriu să povestim cum s-a petrecut eliberarea din Mițraim. Ceremonia de Seder are drept scop să ilustreze și să dramatizeze narațiunea. Aceasta, ca și descrierea ceremoniei de Seder este conținută într-o carte specială: Hagada.

CELE CINCI FELURI

Fiecare dintre comensii trebuie să consume în cursul Sederului cîteva feluri speciale, stînd înclinați spre stînga. Ierburile amare (de obicei hrean) sint muiate în hroises iar verdețurile în apă sărată, înainte de a fi consumate. Aceste mîncăruri au un sens simbolic. Ierburile amare și verdețurile simbolizează viața amară pe care au dus-o strămoșii noștri în robie. Pe farfuria de Seder se află și Karpas, pătrunjel sau hrean, care subliniază caracterul festiv al mesei. În același sens merge și prescripția consumării de hrean muiat în apă sărată. Într-adevăr, în timpurile străvechi sarea era un aliment de lux, pe care și-l permiteau numai cei bogați. Apa sărată mai e menită și să amintească de lacrimile vărsate de străbuni, iar ciostvîrtă de miel de sacrificiul pascal. Ceremonialul prevede de asemenea consumarea unui ou, deoarece în arameică oul se numește beah, adică dorință, simbolizînd dorința lui Dumnezeu de a ne răscurpăra din robia lui Farao.

CELE PATRU CUPE DE VIN

În noaptea de Seder se consumă patru cupe de vin. Ele simbolizează cei patru termeni ebraici folosiți în promisiunea făcută de Dumnezeu lui Moșe de a elibera pe evrei din sclavie. De cite ori se pomeneste una din cele zece plăgi, se varsă o picătură de vin.

Kiduş este actul oficial prin care se proclamă sancțiunea Șabatului sau a sărbătorilor. „Aminteste-ți de ziua Șabatului și sfințește-o”.

STIRI

ידיו

IDIȘ LA UNIVERSITATEA DIN HAIFA

La începutul acestui an universitar s-a inaugurat la Universitatea din Haifa o catedră de limba idiș, sub conducerea d-rului Leonard Prager. Pe lângă activitatea didactică propriu-zisă, colectivul catedrei, în colaborare cu Muzeul de etnografie al orașului, își propune studierea culturii, folclorului și limbii idiș.

COLEGIUL EVREIESC DIN LONDRA

Jews'College din Londra este cel mai vechi institut de învățământ evreiesc superior. Intemeiat în anul 1855, el a format rabini pentru sinagogile din țările de limbă engleză.

Colegiul este afiliat la Universitatea din Londra dar din punct de vedere religios se află sub auspiciile forurilor religioase evreiești. În cadrul institutului funcționează și o secție pentru pregătirea cantorilor. Tot aici se organizează pentru profesori cursuri de trei ani, la absolvirea cărora se eliberează un certificat de specializare în studii iudaice.

Biblioteca colegiului s-a îmbogățit cu numeroase colecții valoroase, între care cea de vechi manuscrise ebraice a bibliotecii Montefiore.

PERIODICE

La Londra a apărut recent volumul XV, Nr. 2, al lui „The Jewish Journal of Sociology”, publicație semestrială sub auspiciile Congresului Mondial Evreiesc. Ultimul volum cuprinde articole și eseuri de Egon Mayer, Stephen Sharot, Barry A. Kosmin și Celia Heller precum și recenzii de cărți.

Volumul VIII, Nr. 1 al revistei „European Judaism” cuprinde un studiu de Ionațan Sacks despre teologul evreu Franz Rosenzweig, un eseu al lui D. G. Williamson despre Walter Rathenau, o revistă a cărții și poezii de Anita Barrows, Elaine Feinstein, Lotte Kraner, A. C. Iacobs și Samuel Menashe.

COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN S.U.A.

După cum rezultă din datele publicate în anuarul evreilor din America, recent apărut, în cursul anului 1973 comunitatea evreiască din Statele Unite a crescut în cursul acestui an cu 55 000 de membri, ajungând la cifra de 6,115 milioane.

O CARTE DESPRE RAVENSBRUECK

Premiul Voltaire pe anul 1973 a fost acordat d-nei Germaine Tillon, etnolog și profesor universitar, pentru cartea sa „Ravensbrueck”, apărută în editura Seul, Paris. Autoarea a fost deportată în acest lagăr în anul 1943.

CONFERINȚA ECUMENICĂ

La Anvers (Belgia) a avut loc cea de-a III-a conferință a Comitetului internațional de legătură între Biserica catolică și iudaism. Acest comitet a fost înființat în anul 1971. Membrii delegației catolice sînt numiți direct de Vatican, iar iudaismul este reprezentat de diferite organizații evreiești. Discuțiile s-au desfășurat sub conducerea Mgr. Charles Moeller, secretarul Secretariatului pentru unitatea creștină din Roma, și profesorul Zwi Werblovsky din Ierusalim. Au fost prezentate referate despre noțiunea de *popor, națiune și țară* în tradițiile iudaismului și creștinismului. În cursul conferinței au mai fost discutate o serie de probleme religioase actuale. Printre participanți s-au aflat arhiepiscopul de Marsilia Mgr. Roger Etcheagaray, dr. Gerhard Riegner, secretar general al Congresului Mondial Evreiesc, rabinul Henry Siegman, președintele lui „Synagogue Council of America”, rabinul Marc Tennenbaum, director pentru probleme interreligioase al lui „American Jewish Committee” ș.a.

„ÎN NUMELE ALOR MEI”

Cartea scriitorului Martin Gray avînd ca temă viața în ghetoul Varșoviei va fi transpusă pe ecran de regizorul

iugoslav Alexandr Petrovic, realizatorul filmului „Am întîlnit țigani fericiți”. Scriitorul a vizitat recent Belgia, unde i s-a conferit un premiu internațional. Cu această ocazie, în cadrul unui interviu a declarat: „Am fost întîmpinat aici de prieteni. Am fost primit cu simpatie nu pentru că sînt Martin Gray, ci pentru că în ochii gazdelor mele reprezint figura luptătorului din ghetoul Varșoviei”.

BIBLIOGRAFIE

În editura Privat-Paris a apărut cartea lui Bernhard Blumenkrantz „Bibliografia evreilor din Franța”. Este bibliografia completă și la zi a tuturor lucrărilor pe această temă.

SEMINARUL TEOLOGIC EVREIESC

Cei 225 de membri ai Consiliului de conducere și șeful de catedră ai Seminarului teologic evreiesc din America s-au întrunit în Florida pentru a sărbători 88 de ani de la înființarea acestui institut superior de învățămînt religios. Noul conducător al seminarului este dr. Gerson D. Cohen.

POVESTIRI ȘI LEGENDE EVREIEȘTI

Uniunea profesorilor și cantorilor evrei din Elveția a editat un volum cu titlul „Barak și alte istorisiri și legende evreiești din trecutul îndepărtat și apropiat”. Cu aceasta se inaugurează o colecție cu cărți pe această tematică.

OMAGIU OAMENILOR

Tema lagărelor este tratată de Olga Wormser-Migot în cartea sa, apărută în editura Union Générale d'Editions, intitulată *L'ère des camps*.

Bazindu-se pe o documentație minuțioasă, autoarea descrie diferite caractere și tipuri de oameni aflați în lagărul de la Auschwitz. Au fost, firește, și unii pe care suferințele i-au făcut să-și piardă chipul omeneș, dar nu puțini au fost cei care chiar și în acele condițiuni îngrozitoare au dovedit credință neclintită în om și omenie, menținînd prin exemplul viu, demnitatea în rîndurile deținuților. Cartea constituie un omagiu adus acestora din urmă.

UN NOU CENTRU COMUNITAR

La Marignane, în apropiere de Marsilia a fost recent inaugurat un lăcaș de rugăciune și un centru comunitar.

PRELEGERI

La Paris au avut loc în ultima vreme mai multe manifestări culturale evreiești. Astfel, sub auspiciile Societății de studii iudaice a avut loc la Sorbona conferința Mariei Despina cu tema „Acuzății de omor ritual în Spania, în a doua jumătate a secolului al XV-lea”; marele rabin Warschawski a conferențiat la gruparea „rabi Yehiel” despre „Sanhedrinul și rolul său, de la Ezra la Napoleon” iar la Merkaz din Montmartre a avut loc un simpozion despre iudaism.

CĂRȚI NOI

„Regele din carne și sînge” de Moshe Stiamir este una din cele mai importante cărți ale acestui romanț israelian. Acțiunea se petrece la începutul secolului I. Înaintea erei noastre și redă viața regelui Alexander Iannai din dinastia hasmoneiană, legile sale tiranice și atmosfera în societatea evreiască a acelor vremuri. Cartea a apărut în limba engleză, în editura Vallentine Mitchell, Londra.

În Anglia a apărut o carte despre opera lui Saul Cernikovski, care a exercitat o influență majoră asupra poeziei ebraice moderne. Autorul, Eisig Silberschlag, analizează scrierile acestuia în contextul poeziei universale.

DOCUMENTE CU PRIVIRE LA TEREZIN

O supraviețuitoare a lagărului de la Terezin a donat Universității Brandeis din Massachusetts (S.U.A.) un dosar cuprinzînd documente originale privind problema evreilor aflați deținuți în lagărul de la Terezin. Sotul acesteia, deținut și el la Terezin, a fost folosit de nazisți în administrația lagărului și a avut acces la multe documente. El a extras sau copiat o parte din ele, dîndu-le soției sale să le păstreze. Sotul a pierit la Auschwitz dar soția sa a supraviețuit și odată cu ea au fost salvate și documentele respective.

O NOUĂ TRADUCERE A BIBLIEI

Unul din exponatele care au trezit cel mai mare interes la Expoziția biblică ecumenică de la Enghien, lângă Paris, a fost o Biblie recent tradusă în franceză de André Chouraqui. Ziarul „Le Monde” a salutată apariția acestei traduceri, apreciînd-o drept o realizare deosebită.

IN MEMORIAM

La Haifa a încetat din viață, în vîrstă de 83 de ani, rabinul Iosef Masas, șef-rabinul sefard al acestui oraș. El a ocupat această funcție din 1967. Pînă în 1964 a fost conducătorul unei cunoscute ieșive din Maroc.

GAZETE DE PERETE

Institutul pentru cercetări iudaice de la New York a

organizat o expoziție de ziar de perete din perioada interbelică și pînă după holocaust în Austria, Italia, Franța ocupată, în lagărele de deportați din Germania, în Polonia și alte țări. Unele dintre ele sînt rarități, de o mare valoare istorică. Printre exponate se află două gazete scoase la Vilna în anii 1926 și 1927 de către Tiferet Bakurim. O altă gazetă de perete e din anul 1943, de la un cămin de fete din ghetoul Varșoviei, iar o gazetă în limba franceză a fost scoasă de deținuți evrei la o tabără de muncă din apropierea Parisului.

O mare parte a exponatelor provin din lagăre de persoane strămutate între anii 1945 și 1949, fiind redactate în idiș, ebraică și alte limbi. Deosebite de interesante sînt cele câteva ziare de perete scoase de copiii unor școli evreiești din țările vremelnice ocupate de nazisți. Materialele se referă la fapte petrecute în timpul ocupației, pe care ei înșiși le-au trăit sau le-au auzit de la părinții lor.

MONOGRAFII

Sub egida secției latino-americane a Congresului Mondial Evreiesc la Buenos Aires au apărut mai multe lucrări despre iudaism. Printre acestea o monografie despre poetul idiș Leib Jaffe și un studiu despre regele Șlomo. Maranii în America colonială este titlul altui volum.

SIMBOL AL VIEȚII

„Le Club français de la Medaille” (Clubul francez al medaliei) care numără aproape 4 000 de membri, a bătut pînă acum 500 de medalii, realizate de 179 de artiști din diferite țări.

Printre aceste medalii figurează și o medalie a Annei Frank, realizată de Georges Simon. Medalia, avînd o suprafață de 100 mm, înfățișează chipul tinerei victime a nazismului iar pe verso o rețea de sîrmă ghîmpată, îndărătul căreia se înalță o tulpină înflorită, simbol al vieții.

AFILIERE LA CONGRESUL MONDIAL EVREIESC

Board of Deputies, organizație reprezentativă a evreilor din Anglia, a hotărît să se afilieze Congresului Mondial Evreiesc. Într-o scrisoare adresată lui sir Samuel Fisher, președintele organizației, d. Nahum Goldmann și-a exprimat satisfacția pentru hotărîrea de afiliere.

Board of Deputies are în urma ei o istorie de peste două secole, fiind reprezentantul recunoscut al obștei evreiești din Anglia, unde trăiesc azi peste 500 000 de evrei.

מעסאזש לכבוד פסח תשל"ד

פונעם רב הכולל ד"ר דוד משה רוזן שליט"א צו די יידן פון רומעניע

צייטשריפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

★ דערשיינט צוויי מאל אין חודש 1.4.1974 בוקרעשט ★

טעלעגראם

צו זיין עקסעלענץ

הער ניקאליע טשעאוועסקי

פעדעראלע פון דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע

אין נאָמען פון די כלי-קודש, מאַחינים און פון די יידישע קהילות פונעם לאנד, ווי אויך אין מיין נאָמען, בעט איך איין זאָל זאָלען אונטער רעספעקטפולע ברובת און די וואַרעמסטע באַגרייסונגען מיט דער נענטענדיגסטער פון אויסוויילן איין אויפן העכסטן פאַסטן פון פּרעזידענט פון דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע.

אין אַס די פּייערלעכע מאַמענטן, ווען דאָס גאַנצע פּאָלק איז באַפּרינגט פונעם נעמישטלעכן געפיל, שלאַגן אונדזערע הערצער אַין אַיינקלאַנג מיט אלע זיין און סעכטער פון דעם געבענטשטן לאַנד, מיט וועלכן דער האָבן זיך פאַרברידערט, צום גוטן און צום שווערן, וואָר איז די צייט פון טעפּאָר דעם גרויסן, אלעטעגנדר דעם גוטן און פון אויפ'ן וואַרענען און געזונדיקעם סאַטאַסמאָנטער. געבוירענע און אויפגעוואקסענע אויף אַס די מילדע רומענישע גענוסן, רעדנדיק די שפּראַך פונעם לאַנד, טרונקענדיק פון איר קולטור, האָבן זיך זיך אידענטיפּיצירט מיט די אידעאלן און אידעלע שטרעבונגען צו פּריי-הייט, אויפבלי און פאַרשריט, אַין וועלכע ס'האָבן געגלייבט און פאַר וועלכע ס'האָבן גע-קעמפּט די פאַרנעמדיגסטע פון אירע פאַרשטייטער. נאָך פּולסטישענדיקט איר אונדזער אַי-רעוסיסטע מיטן לאַנד און אירע עמענטעס היינטיקס נהנינים, ווען מיר געניסן פון דער נענטער רעליגיעזער פּרייז, ווען מיר וועלן גלייך איר די רעכטן מיט די אונדזערע ברענע, ווען אלע ספּעציפּישע פּראָבלעמען פון דער יידישער באַפּעלקערונג געפּינט די פּולסטיש-דיקע פאַרשטענדענישן מיט דער סאציאליסטישן רעזשים פונעם לאַנד, וואָס ליטוט זיין איר נייטס פונעם העכסטן הומאַניזם.

איינער אָנוועזנדיג איז שפּיץ פונעם לאַנד און פּאָלק איז די זיכערע גאַראַנציע אַז דער גרויסצייטיקער פּראָגראַם צו דערהויבן דאָס פּאַסטעראַנד און דאָס פּאָלק אויף די הויכן פון דער ציוויליזאַציע און פאַרשריט וועט אויסגעפירט ווערן צום וואויל פון רומעניע.

רב הכולל ד"ר דוד משה רוזן
פעדעראלע פון דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע

דער רב הכולל ד"ר דוד משה רוזן שליט"א האָט זיך באטייליקט אין דער סעסיע פונעם ראט פון די איראָפּעאישע יידישע קהילות

צווישן 14—22טן מערץ ד"ר האָט דער רב הכולל ד"ר דוד משה רוזן שליט"א צוזאַמען מיט דער רבנית רוזן אונטערגענומען אירע און איסאליע, וואו ער האָט זיך באטייליקט אין דער סעסיע פונעם ראט פון די איראָפּעאישע יידישע קהילות, וואָס איז פאַרגעקומען אין מילאַנאָ.

דער רב הכולל שליט"א האָט געהאַלטן דאָס דערפונגונג-וואָרט (חוצאי-שבת, דעם פּרשן מערץ). אין היינטיקן נומער פאַרעפּעסלעכן מיר א פראגמענט פון דער דערפונגונג-רעדע.

ביים אָפּריוון ווי אויך ביים צוריק קומען זענען געווען אָנוועזנדיק, אויפן איין-טערנאַציאָנאַלן ערפּאַרשט פון בוקאַרעשט-אַטאַפּעט, די מנהיגים פון דער פעדעראציע און פון דער בוקאַרעשטער יידישער קהילה, גבאים און בעלי-בתים.

ס'איז געווען אָנוועזנדיק א פאַרשטייער פון רעליגיעזע-דעפּאַרטאַמענט.

אונדזער קהילה הקדושה

(פראגמענט פון דער רעדע געהאלטן פון רב הכולל שליט"א ביי דער דערפונגונג-וועג פונעם ראט פון די איראָפּעאישע יידישע קהילות, אין מילאַנאָ)

דער פאַרשטייער פון דער קהילה הקדושה פון מילאַנאָ, וואָס איז אונדז מונטיס אַרום, דער פּרעזידענט אַטאַר מאיר, האָט מיך פאַרבעטן צו זאָגן א דבר תורה, אלס הקדמה פון אונדזערע באַראַטונגען וואָס מיר הויבן אָן צו באַהאַנדלען די רעליגיעזע פּראָבלעמען און סאציאלע פּראָב-לעמען פון די יידישע קהילות פון איראָפּע.

אין טע מיט פאַרבעטנדיגן כדי אויך ארום מייקס צו זיין אן אלטע יידישע טראדיציע, וועלכע שרייבט פאַר אן אידער מיטענטיש צו זיין וועלכער טעטיקייט, במפת א געזעלשאפטלעכער זאָל מען אָנהויבן מיט א דבר, מיט א וואָרט, און דערנאָך תורה תורה הקדושה האָט איבער-געלעבט טויזנטער יארן און דאָך היט זי אויף איר אַקטועלע פּריוטיקייט, זי איז פּונקט אויך ווי דאָס פּאָלק און אונדזער אידן — דייקט ניי, אין דער זעלבער צייט, ווייל זי וועלכט אויס די גאַנ-צע גאַמע מענטשלעכע געפילן, שפּילט אָפּ דאָס לעבן, רעפּלעקטירט דער מיד א פּאָר געזעלשאפטלעכער פּריוטיקייט ארום אונדז, דעריבער האָבן זי דערי תורה אומאויסגעפּלעכט קוואלן כדי אויסצו-טייטשן זיי וועלכעס קאַלעקטיווע אדער אינדי-וידועלע געשעעניש, אין סיי וועלכן יארהונ-דערט און אויף זיי וועלכן מערידיאָן, ער רעדט פאַר זיך אליין און גייטיקט זיך נישט איר רעטאָ-רישע קינסטלעכקייטן כדי צו געפּינען אן אַנ-דייטונג, סיי ווען איר סיי וועלכע אומ-טענדיק.

ובכן, לאַמיר זאָגן א דבר תורה, וואו זאָלן מיר עס זוכן, מיר דאַרפן נישט גיין צו ווייט, לאַמיר פאַרעמט דאָס ערשטע וואָרט, וואָס מיר האָבן

אויף דער תּוֹרָה, זאָלן זיך נישט לאָזן באַהערשן פונעם שלאַף פון גלייכצייטיקייט, דערפאַר הייסט די נאכט פון פסח "ליל שמורים" א וואכנאכט, ווייל די תורה זאָגט: "א וואכנאכט איז דאָס געווען ביי גאט ווי ארויסצוגיין פון לאַנד מצרַיִם; איז די דאָזיקע אייגענע נאכט א וואכנאכט צו גאט ביי אלע קינדער פון ישראל אויף זייער רע דור-דורות" (שמות ב-טז).

מיר האָבן דעמאָלט געוואכט און ס'איז גע-שען דער נס, "ויהי בחצי הלילה", אין מיטן דער נאכט, ווען דאָס השקות איז געווען טיפּער, דחאק דעמאָלט האָט זיך אונדזער וואכנאכטיק ארויסגעוויזן ווירקאַמער, און דעם שונאם צו גרייטגענגן זענען צווייטע געוואָרן און ס'האָט זיך אָנגעהויבן דער וועג צום באַנין, צום עמוד השחר פון א טריי לעבן.

פון דעמאָלט אָן, זענען מיר אומצאליקע מאל געווען וואו איר די גרויזאמע נעכט, אין העלכע סארטידענע פרעהס נאכפּלעגער האָבן אונדז באַדאַקט, מיט וויפּיל דאָס השקות איז געווען סאַרקער, אַלץ האַרשענדיקער איז געוואָרן אונ-זער ווילן אים זיך צו אַנטקעגן צו שטעלן, זיך נישט צו לאָזן איינשלאַפּען דעמאָלט ווען פּראָפּערע כוחות האָבן באַהערשט די וועלט. מיר זענען, מיגען לייב, נישט נאָר, דער לעצטער דור פון קאַטאַסטרעפּע, נאָר אויך, דער ערשטער דור פון דערלייוונג. פאַר אונז דערצו אונז, קענט זיך אויס פאַר פּיל פּעלקער, גרויסע און קליינע, א גורל פון אומפאַנגעניג-קייט און פּריוטיקייט, דאָס רעכט צו לעבן פון יעדן איינעם קאָן שוין מער נישט דערשטיקט זענען.

די וואונדערבארע דערפאַרענונגען פון אַס דעם דור פאַנען האַכצוואַקסענע, מיר וואָכן בוכן אן דאָס ראַד פון דער געשיכטע זאָל נישט קענען אומ-געקערט ווערן פון זיין גאַנג, דאָס איז די "ליל שמורים", די וואכנאכט.

מיר זענען געווען וואו אפילו ווען מיר זענען געבליבן ווייניק, אפילו דעמאָלט ווען ווייניק ארום אונדז האָבן אונדז פאַרשטאַנען, מיר זענען גע-ווען וואו ווייל מיר האָבן נישט אויסגעהערט צו גלויבן אין ליכט, אין פּראָגנאָס, אין איר גע-רעטיקטע האָט וועט קומען אויך פאַר אונדז, דערצייגלט, בוכן, אין דער דאָזיקער נאכט, לייב, בירדער און שוועסטער, דערצייגט און הערט נישט מיר צו דערצייגן ווען דעם געבורט פון דעם פּערטורקן אידעאל פון פּריוטיקייט, ווען דעם געבורט פון ישראל, וועלכע קאָן נישט לעבן אנדערש ווי אין פּריוטיקייט און אָן דעם לויזען פונעם שונא וואָס וויל אים פאַרניכטן, דערצייגט ווען דעם געבורט פונעם וויילן צו טיין אויף דער וואו, כדי צו באַשיצן די פּריי-הייט און דעם קיום פון די פּעלקער, וואָס ווערט פאַרעקערט אין דער דאָזיקער נאכט, וואָס איז מול מיט אונדזערבאַרע איבערלעבענישן. דערצייגט פון די אומצאליקע קרבנות "קרבן פסח", וואָס מיר האָבן געבראַכט אין דינעס פון נעם אידעאל פון מענטשלעכער פּריוטיקייט און פון דעם פון לערנען תורה, די תורה פון שלום צווישן מענטשן.

דערצייגט פאַר די יעדיקע וואָס זענען נאָך פאַרקנעכט אין דער דאָזיקער וועלט, דערצייגט פאַר די אלע וואָס קעמפּן כדי די שקלאַפּעריי זאָל שוין נישט צוריק קומען, פון דעם גרויסן ארטיקן נס פון דער דאָזיקער נאכט, אויך ארום וועלן מיר פּייערן, אין אמת, א ספּח לעהדי, דעם פסח פון דער צוקונסט, און איר וועט אויף קלענע דעם "מה נשתנה", מיט וואָס שיידיט זיך אונטער די דאָזיקע נאכט פון די איבעריקע נעכט.

די דרייסיקסטע אַניווערסירונג זינט דער באַ-טייאָונג פון רומעניע פון אונטער דעם מאַשיטן טייטש יאָר, וואָס מיר וועלן קערובן מירעל, דעם אונדז אָן, אונדז, דער טרוםשטער דור פון אַנאַלח, אן מיר זאָלן נאָך מער אַנטשטענען אונדזערע כוחות אין דינעס פון דעם פאַטערלאַנד, וואָס האָט אונדז געראַטעוועט אונדזערע לעבנס, וואָס אונדז געגעבן מענטשלעכע רעכטן, רעספעקטירט אונדזער ווירדיקייט און גלויבנס-פּריוטיקייט, פאַר-זיכערט אונדזער צוקונסט.

דער רבניו זאָל ער זאָל בענטשן ממעון הברכות אונדזער טייער היימלאַנד, די סאַציאַ-ליסטישע רעפובליק רומעניע, אין וועלכער מיר פּייערן סאַגייטגעלעך די פּריוטיקייט וואָס איז דער ראַטעווער געוואָרן פאַר אלע אירע זיין, אָן אונז טעריד פון נאַציאָנאַליטעט און צע רעליגיע, אין וועלכער מיר געניסן פונעם באַניגען פון א גליקלעך און פּריי לעבן.

גט כשר ושמה!

ד"ר דוד משה רוזן

רב הכולל און פּרעזידענט פון דער פעדעראציע פון די יידישע קהילות פון דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע

ליבט בריער און שוועסטער, ס'איז די נאכט פון קייט און תירוצים, ארום דעם סטריטיש קלערן זיך אויף די מודות פון דער געשיכטע, די געהיטעניסן פון די אפאליקע ווערן קלאַר, און איר די פון די קומענדיקע צייטן גיטן אן איר די פון די קינדער, נאָר די אלע ווערן קלאַר, און איר אין די דברי הימים פון אונז דער פיל שווינגע יעריקן קיום, טרעגן זיך אין דער דאָזיקער נאכט, מה נשתנה! מיט וואָס טייער זיך אונטער די דאָזיקע נאכט פון די אַנצערקע נעכט

געשטערט, מיט אַנשלאַסנקייט, ענטפּערט פאַר גענוק זיך מיט די פּסוקים פון דער אוראלטער הגדה, ענטפּערט קלאַר און דייטלעך, אויך אז קיינעם זאָל שוין נישט קעה זיין פאַר וואָס איז די דאָזיקע נאכט אויף הייליק, פאַר וואָס זי איז געשטיממעט זיך מיט אונדזערע לעבן.

אין דער דאָזיקער נאכט איז געבוירן געוואָרן די פּריוטיקייט, זי שקלאַפּט פון אלע אומות האָבן געקערעכט, זי האָבן געלעבעט צו די האָרץ זאָנען וואָס געשיינען זיך אויף יענער זייט פון די צווישן פון דער שקלאַפּעריי, וועלכע שוועט אל האַלקים פון געבורה, זייערע זיי געשרייען האָבן דורכגעבראָכן די הימלעך, אבער ביי און דער דאָזיקער נאכט, איז די פּריוטיקייט נישט גע-ווען מער ווי א חלוס, אן אַטאַפּיע, אבער ווען די גאַנצע לבנה איז אויפגעגאַנגען אין הדרים ניו, אין די פּריוטיקייט געוואָרן א לעבעדיקער רעאליטעט, א גאַנץ פּאָלק איז געלונגען זיך אַקעגן צו שטעלן דער מיראַניע און ארויס צו גיין, געבורת לחרות, פון שקלאַפּעריי צו פּריי-הייט.

אין דער דאָזיקער נאכט איז געבוירן געוואָרן דאָס יידישע פּעלק, ביז דעמאָלט איז דאָס לעבן פון די בני ישראל נישט ראוי געווען עס אַנצו-רום לעבן, זיי, פרעהס קעכעס, האָבן געבוירט פּריוטיקייט וואָס האָבן געהאַט דעם צוועק אויס-צווישן די אַכורים געבויט, מיט זייער שוויים און בלוט האָבן זיי געקענט זיך ציגל מיט העל-כעס ס'האָט אויסגעשטעלט די פאַלאַצן פון די אונטערדיקער, זייער הייטעוואניע האָט נישט גענוצט נישט זיי אירע דעם פאַרנאָרע פון דעם געזעלשאפטלעכן נאָר דעם אויטאָלאַט פון די שפיגן פון א געזעלשאפטלעכן סיסטעם, וועלכער איז, מיט רעכט, סימבאָליזירט דורך דעם מיראַ-מידע, א ברייטע בונד פון מיליאָנען שקלאַפּן, וואָס וועט אלץ דינען און בירדער ביי צום ספּיץ וועלכער געפּינט זיך אין דער הויז.

טוער און שטעקלעך זענען געווען די חבלי לילה, זי געבוירטמיינען פון א טריי פּאָלק, פרעה, פול מיט צרעה, האָט זיך געבאַדן אינעם בלוט און די יידישע קינדער, מיטגענדיק אן דאָס וועט פון ברענגען די פּרואה, א סך דעפּאַסטן נאָר אים, א סך סאַציאַלע סימטעטעס, א סך אימפּע-ריעס, געשאַפּענע פון רויב און אַמערענט, ווען זיי האָבן אָנגעהויבן זיך צו געפאַלן, האָבן גע-מינט אן דורך בלוטבאַדן העלן זיי אויסהיילן דעם געשוורן וואָס קומט פון דער פאַרפּוילטיקטן אויף וועלכער זיי זענען געווען געבריינדעט.

שווער און פיל מיט נסיונות איז געווען דער וועג פון די בני ישראל צום ציל, צו רעאליזירן זייער אידעאל נישט צו זיין קיין שקלאַפּ ביי קיינעם זאָלן אן אַרט אונטער דער זון מליך מיט אנדערע, ביי צום זיך, אבער איז דאָס קינד געבוירן געוואָרן אין דער דאָזיקער נאכט און דאָס פּאָלק — וואָס האָט געדאַרפט דערגריי-כן די לבנה פון געמלכט כהנים גבוי קודש א קיינדיקייט פון כהנים און א הייליק פּאָלק (שמות ב-י) — ארויס צו א טריי און אומפאַהענדיק לעבן.

אונדזער דור, פון דעם שטעקלעכסטן קאַטאַק-ליזש, ווערט מיט רעכט אַנצערטון דור אַהרן לחורבן, דער געזעצער דור פון אומקום, אבער גלייכצייטיק אויך דור ראשון לגאולה, דער ער-שטער דור פון גאולה.

זיאוי וואָלטן מיר געקענט נישט צו דערמא-נען אַזעס, צום פּריוטיקייטן יאַרצייט פון דער גרויסער קאַטאַסטראַפּע פון אישויז, די דריי הונדערט טויזנט קודשים פון צפון סאַנאַטיל-הויז, וועלכע זענען אַוועק אויפן וועג פון אן א צוויקונגען אין די נאַציקאַמערן אַוואַג-דעבראַקע קהילות ערים זאַמחות בישראל זענען פאַרניכטע געוואָרן, דער נאַציסטישער מולך האָט אומגעבראַכט אַס די קולטור-געטערלעך פון יהדות און געשאַפּענע גייסטיקע שאַפּונגען, די לעצטע פון די קאַטאַסטראַפּעס פון צוריק מיט דרייסיק יאָר, וואָס מיר גרייטן זיך אַפּו-בערן אין די קומענדיקע חשבן, דערמאַנט אונדז אבער אין דער דריטער געבורת, וואָס איז פאַרעקומען אין דער נאכט פון פסח.

אין דער דאָזיקער נאכט איז געבוירן געוואָרן די וואַכנאָכט, דער קאַמפ פאַר פּריוטיקייט, דאָס נאַשיצן דעם גורל פון א פּאָלק, שטעלט מיט זיך פאַר, קודש'יכל, אז די אומות זאָלן שטיין

ש מ ר א ל

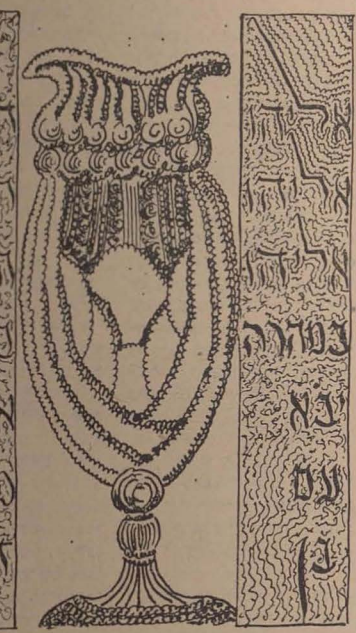
מאָרצייכענונגען וועגן...

קאלעקטיווע סדרים

אין טראנסיליאניע, אבער נאך מער אין דער בוקאווינע און אין דער מאלדאווע זענען געווען יידן, וואס האבן מחלה שבת געווען, געהאלטן אפן דאס זעלבע, צי געריכערט אום שבת, אבער דער זעלבער ייד האט ראש השנה און יום כפור געהאלטן זיין געוועלעך געשלאסן און נישט מחלה יום טוב געווען. יום כפור האט ער געפאסט און געגאנגען אין שיל צי אין סעמפל. דערמיט האט ער זיך פארזיכערט אויף א גאנץ יאר מיט א הלל לעולם הבא...

פאריאר האב איך געלייענט דעם וויכוח צווישן שו איטשע גאלדבערג און אהרון הורגער לויס וועגן יידישע יום טובים. איטשע גאלדבערג שרייבט אז ס'איז געווען א פעלער וואס מ'האט נישט איינגעפירט קיין סדרים, ווי פאלקס מאג' פסטאציעס, וועלכע זענען נישט דוקא קיין רע-ליגיעזע נאר פשוטע טראדיציאנעלע פאלקישע פייערונגען.

אין דער פארעם פון אן אומטויש פון די ערטן בכלל, און אזוי אויך געקומען די יום טובים, און אויף די יידישע יום טובים. ס'האבן באקומען די אוי-בערהאנדט די יום טובדיקע מאג' פסטאציעס וואס האבן א פאלקס-מאראקסער, אזוי, למשל, האט זיך ארויסגעוויזן, אז אויך דאָרט וואו בעת דעם דאווענען נעמט זיך צו-ניין קיום א מגין, אויף דעם זעל-בן ארט איז געוואקסן דער איג-טערעס צו די הקפות פון שבת תורה. די שול'אין לעבן געוואָרן, דער טאנץ פון די הקפות האט ארויסגעפליצט אויף דער גאס... קודם האט מען נישט געלייגט צופיל אכט אויף דער דאווענען דערשיי-נונג. ווייל פון דעם רעליגיעזן שטאנדפונקט לאָזט זיך דען פאר-גלייכן א תפלה בצבור מיט אן הקפּה-טאנץ, זינגענדיק הבה נגילה? אבער פונעם נאציאנאלן שאַנץ, כונטס, געזען מיטן אויג פון המש, געזען מיטן פאלקישן פערספעקטיוו, האט זיך ארויסגעוויזן אז אויך דער הקפּה-טאנץ, וואס האט לכ-אורה געהאט א קלענערן רעליגיעזן השיבות, האט אבער געהאט א רי-זיקן השיבות פון נאציאנאלן שטאנדפונקט. היינט ווייסט שוין יעדער אז שבת תורה און אפילו אויך הנוחה האט, אין געוויסע היינטיקן, א גרויסן השיבות.

פראווען א סדר אין אז אנטער פנהג ביי יידן. יעדער ייד האט פסח אונטן, אבער געווען אונטן טראָן פון הסבה'עס (מ'סלעג זאָגן: העסע-בעט!). ארויסגעהאלפן פון זיין פסחדיקע, מ'כּה, און די קינדער האבן געפרעגט די טראַ דיציאנעלע פיר קשיות. אבער זינט א צייט האט מען אָנגעהויבן פראווען קאלעקטיווע סדרים, וואס ווערט און א סאל א וויכטיקערע מנהג.

דאס פאלק האט קודם דאס אויפגענומען אירא'יש, מיט א פאלקס-אונטן, אז מ'מיינט נישט צו זיך די הגדה ווי די קינדער, מיט דער צייט אבער, האט זיך ארויסגעוויזן אז אויך די מין 'קניילדעך' האבן זייער וויכטיקייט, און אמשר א האטאָריש-וויכטיקייט.

מיט טעמא, גאָר פשוט: היינטיק ריכטן אָפּ דעם סדר אין דער היים. נישט ווייל ס'פעלט אויס מרור, ניין, דאס מאַנגלט נישט, אויך ארבע כּוּסות געפינען זיך, וואס דער פּעלט? ס'פעלט דאס יומטובדיקע, וואס געפינט זיך נישט צו קויפן אין ערעץ. די אטמאספער וואס מ'קאָ געפינען כמעט נאר אין קאלעקטיווען סדר.

אזוי טוען מיר אויך דא, אין די יידישע קה-לות פון רומעניע, אויך אין דיין בוקארעסט.

דא, אין בוקארעסט, און אין די גרעסערע קהילות פון רומעניע פראווען מיר קאלעקטיווע סדרים אבער די אָנווענדיקע פּעלט נישט. מ'ה נשתנה הלילה הזה מכל הילוחה, מיט וואס אין עפעס אנדערש אט די נאכט פון פסח, ווייל אויך פאריאר און פאר פאריאר האט זיך שוין אייג-געפירט ביי אונדו צו פראווען קאלעקטיווע סדרים, וואס ווערט אראנגענומען לעבן די גרע-טערע קהילות.

וואס איז דער באטייט פון אזא מין סדר? דער 'הגדה לבנך' מ'האט די געלעגנהייט צו דערציילן פארן זון, אויף א מאַלדערנעס אפן די ניסים פון יציאת מצרים און אויך אנדערע נסים און אנדערע יציאות...

דער קאלעקטיווע סדר איז מער געווינדעט פאר די זין און פסחה, און דעם זכות, וועלן אויך זייערע זין פראווען א קאלעקטיווען סדר... די הגדה של פסח — זאָל נישט האָבן קיין סוף...

קודם וועל איך שטעלן א פראגע: וועלכער היינט-טוב אין דער השבועסער? פארשייט זיך, אז די פראגע איז געשטעלט נישט לויט דער הלכה, לויסן שולחן ערוך זענען אלע יום טובים הייליקע. מיר שטעלן די פראגע פון פארקויפן סאָרטענלעך לעבן: וועלכער יום טוב האט מען אריינגעדרינגען אין פאלק במשך דער טויזנט-טער יעריקער געשכעט? וועלכער יידישער יום טוב האט זיך מער אריינגעקריצט אין דער יידי-שער פאלקס-נישמה און דערמיט געוואָרן דער חשובסטער ביי אים, וועלכער האט אים געגעבן א טייל פון זיין גייסטיקער שפייז, אָדער שפייז רעזערוואַן לדור-ידורות?

איז אז מ'ווייל ענטפערן אויף אָט דער שאלה דארף מען קודם פּעסשטעלן, אז דאס השיבות פון א יום טוב, אין דעם זין, איז א היסטאָרישע דערשיינונג, וואס איז געליטן נאָר פאר א בא-שטימטן צייטפאַסטיג אין דער געשיכטע, אין יעדער פּעפּאכע האט זיך די השיבות פון יום טוב געבליבן, ווי א רעזולטאַט פון די היסטאָרישע באדינגונגען און אומשטענדן.

בזמן שבת המקדש היה קיים, א שטייגער, האָבן פּרעדאָמינירט די מלוכה-גלמים: פסח, שבו-עוה און סוכות, ווען מ'איז געגאנגען עולה רגל זיין קיין ירושלים. שפעטער מיט הונדערטער יאָר-גלות יאָרן האָבן באקומען די אויבערהאנדט די ימאָנאָריעס, ראש השנה און יום כפור. נאָר אין אונדזערע יאָרן האָבן די ימים נוראים נאָר דער-האלטן דעם היפּו-טראַל צווישן די יידישע יום טובים. אין מין אילטער היים, למשל, אין מאַ-ראַמזשעשער יידישע שטובים, איז שבת געווען שבת און יום טוב איז געווען יום טוב, וואס אין אפּגעהיט געוואָרן שטרענג לויטן דין, אבער דאָ האָבן די ימים נוראים געהאט די אויבערהאנדט. שפּאַט, א חסידישער ייד איז אויף ראש-השנה אָדער אויף יום כפור געפארן צו א רבין, פון וואו ער איז צוריקגעקומען מיט א גייעט ניגון, אָדער לכל הפחות מיט א נייער תּוּבָה, וואס ער האט זיך אויסגעלערנט ביים רבין, און מיט אָט דער גייסטיקער שפייז האט ער געלעבט א גאנץ יאר, ביז אירער א יאר האט ער געזען א פּעל פּאָר, ווען ער איז היידעראַמאַל געפארן צום רבין, און אזוי האט זיך דאס רעדעלע פונעם לעבן גע-דרייט פאָרויס. אין יידישע זענען נישט גע-פארן צו קיין רבי אויף די ימים נוראים, האָבן געהאט אין דער היים, אין זייער שיל, א בעל תּפּלה, א חזן, א ספעציעל אַנגאַזשירטן אויף ראש השנה און אויף יום כפור, וועלכן זיי האָבן נישט פּאַרמאַגט א גאנץ יאָר.

דער גורל איז אָבער געווען מילד מיט אים, ווען ער איז נאָך אומפּריינטלעך וועגן און וואונדער אָנגעקומען אין דער גאסטפריינטלעך כּער מאַלדעווע, זאָ, אין פירשטלעך הויף פון סוטמטעוואו, איז אים באשטרעט געווען צו קאָנטן א געקרוינטן קאָפּ וועלכער האָט אים געשטעצט פאר זיין מעדיצינישע קענטענישן און גלייכציי-טיק געווען סאָלעראַנס דלבי זיין אמונה. זאָל מיר זיך נאָך וואונדערן וואָס איז צוליב דער אומטאָלעראַנץ געצווינגען געווען צו פּאַרלאָן זיין ווייסע היים, פון דעם אנדערן עק איראָפּע, וואָס איז אדורך איבערן גאַנצן קאָנטינענט און געפונען זאָ, אין לאַנד פון ברייטע טאָלן און פּלאַנן צווישן די אייביק גרינע קראַפּאט, מען טוט און א פירשט וואָס האָבן גלייך געשטעצט זיין וויסנשאַפּט ווי זיינע רעליגיעזע איבערציי-גונגען? זאָלן מיר זיך נאָך וואונדערן וואָס ער האָט זיך איבערגעגעבן בלב נפש צו די אָרט-שאַפּט, צו די מענטשן, צו דעם פּאַרשטענדלעך און מוטיקן וואָס האָט?

איך האָב אויך געזאָגט אז מיר וועלן קיין מאָל נישט וויסן די פּיזיאָנאַמיע פונעם דאָקטער וואָס איז געמווען פון ווייט, זיין גייסטיקער פּראָפּיל, אָבער איז אונדו נישט פרעמד. נעקל-מען פון די איבערישע געגנטן פון דאָרט וואו עס האָט געלעבט, דענענט און געשאפן דער רב'ס, האָט ער נישט געקאָנט זיין נאָר א חל-מיד מובהק נישט נאָר פון זיין וויסנשאַפּט, נאָר אויך פון דער עטיק פונעם באַרימטן גאון, ווי אלע יידישע דאָקטוירים פון מיטלאלטער, האָט ער מסתמה אָנגעהויבן זיין טעגלעכע ארבעט — הייליקע עבודה פון היילן די מענטשלעכע ליידן — דאָנגיך די תּפּילה, אחוץ דער געוויינט-לעכער, אויך די וואָס דער רב'ס האָט פּאַר-פּאַסט, אין וועלכער עס ווערט צווישן אונדערן געזאָגט: 'איידער איך הייב אָן מין הייליקע ארבעט פון היילן די וואָס די קאָסט באשאַפּ, האויב איך אויף מיינע אויגן צום כּסא הכבוד צו בעטן כּוּח און מוט כּדי איך זאָל דערפּולן מין חוב בכבוד, אז איך זאָל נישט פּאַרבלענדעט ווערן פון געלט אָדער רום. העלף מיר אז איך זאָל זען אין יעדן לינדנדיקן וואָס וועט קאָפּען בעטן מין חילף, דעם מענטש, סיי וועלכער ער זאָל נישט זיין ריך אדער אָרעם, א פריינט צי א שונא, א גוטער צי א שלעכטער, סא אַזוי אז איך זאָל זען אין אים בלוויי דעם מענטשן וואָס לייט און נאָר דעם מענטש...'

בערן אזעלכער איז געווען דער גייסטיקער אַנווערט פונעם דאָקטער וואָס איז געקומען פון ווייטע מרחקים צום הויף פון סטעפּאַן, און אויב ס'איז אמת — און ס'איז אויך! — דאָס ווערטל אז אַויסגעוויילטע גייס-מענטשן דער-קענט זיך און געפּינען זיך אין שטענדיגן און ערונגן, האָט עס נישט געקאָנט געשען אז דער דער באַרימטער וואָס זאָל נישט אָפּפּונטערן פון שטענדיג און ערונגן פּאַר דער גרויסער ליב-שאַפּט און רעספּעקטפולער באַוואונדערונג מצד דעם דאָקטער.

זאָל נאָך געזאָגט ווערן אז דער דאָקטער שמואל איז נישט געווען קיין אַויסנעם ביים הויף פונעם רומענישן פּירשט, די כּראַנקעס דערציילן אז עפּערע שטייפּול און וואַסילע רופּו פון מאַלדע-ווע, קאָנטסטאַנינאָ באַדאַנקאַוועטן און קאָללי מאַוואַרקאַדאַס איז מונטעניע — דערמאָנענדיק נאָר די וויכטיקסטע — האָבן געהאַט אויך זייער יידישע דאָקטוירים, אלע האָבן זיך געטון זייער פּליכט מיט ליבשאַפּט און איבערגעגעבנקייט, נאָר די כּוּחות פון יעדן איינעם פון זיי און נאָך דער וויסנשאַפּט פון זייער צייט.

...פּונקט אזוי ווי מיט ליבשאַפּט און איבער-געגעבנקייט האָבן געטון זייער חוב די אומענדי-ליכע ריי יידישע דאָקטוירים אין די קלענערע און גרעסערע שטעטלעך, לעבנדיק מיט זיין פּאַקל און מיטן פּאַקל פונעם דאָזיקן לאַנד, זיין וועלכן זיי האָבן געבלייט זייער גורל, צום גוטן ווי צום שווערן. האָבן זיך באַמיט צו לינדערן די ליידן פון די מענטשן, אייניקע נעמען זענען גע-וואָרן באַרימט, ווי א שטייגער ד'ר יוליו באַראַש, סטעפּאַן סטאַנאַק, שטיינרמאַן אָדאַי, לעַג-געלערטער, יוליס פּאַפּער — אַבער דער רוב איז געבליבן אומבאַקאַנט, און ווערן נאָר דער מאַנט פון צייט צו צייט דורך זייערע פּאַציענטן, אָבער אלע האָבן בייגעטראָגן אויפן מזהב פון סוכות און מענטשנליבשאַפּט פון אָט דעם לאַנד, דעריבער דערמאָנען מיר זיי אלע אַזעמלעך ווען מיר טראַכטן צו ערטרעטן נאָר דעם יאָר פון דער צייט, צו ד'ר שמואל, אָדער יום יזר הערן אויף דער ערשטער סענעט פונעם רומענישן שטאַטער פּאַרליאַמאַנט די רעפּליק וואָס איז אינספּיר-ירט פון 'זון-פּאַראַגאַנץ'.

— ווייסטו, שמואל, אז דו ביסט ווי מין שווער?

— ווי די שווערד... איך? און פאר וואָס?

— פונקט ווי זי, ביסטו זייער שאַרף און איי-נעווייניק...

אונטער דעם וואונדערבארן קופּאַל פונעם ייטעם בנין פונעם נאציאנאליסטעטער, האָבן די רעפּליקן, ארויסגערעדט פון די חשובסטע רומע-נישע אַמט'וירן, באַקומען א נייטע פּרישקייט, מיט יעדן וואָרט, מיט יעדן טעט, מיט יעדער טעט-נע, וואָס די געשפּאַנטיקייט, די כאַראַקטערן פון די פּאַרטיינען ווערן בולטער, דער מעסאזש פון דער פּיעטע פּאַרנעמט דעם מוח און דאָס האַרץ פון די צושויער, אויך דער ערשטער בינע פונעם נאציאנאליסטעטער ווערט פּאַרעטשעלט זי פּיעטע פון באַרבו דעלאַווראַנסעטא, זון פּאַר-גאַנץ, און דורך איר איז ווידער אַויפּגעבראַכט געוואָרן אין היינטיקן געוויסן א בלעמל נע-שיכטע פון רום און דראַמאַטיש פונעם רומע-ניש פּאַקל, און אין אָט דעם בלעמל איז אָנגע-שריבן אויך זיין נאָמען, דער נאָמען פון שמואל, דער דאָקטער פונעם באַרימטן פירשט, לעט דער פּרישקייט מאַרע, דעם פּאַרוואַלטער טאַנט, דעם האַמאַן אַרבעט און די אנדערע הויף-לייט, איז שמואל בייזענעם ביים זון-אינסטערגאַנג, ביים לעצטן אַקט פון דער הערשאַפּט דראַמט פונעם פירשטע לעבן, אָבער דאָס האַרץ זיינט, שמואל האַרץ, שלאַגט אַין אַויטאָ'ס מיט די אנדערע, פול מיט ליבשאַפּט, באַוואונדערונג, רעספּעקט און — איצט, אין מאָמענט פונעם גרויסן צעשטיי-דן — מיט דער גרויסער ווייטיק פּאַרן העלד פון דער דראַמט, און נישט נאָר אזוי פיל, דאַנק זיין מלאכה, ווערט שמואל גערופן נישט נאָר צו האָבן מיטליידי, דער צוועק פון זיין אָנווערטהייט זאָל דעם באַרימטן פירשט, איז צו לינדערן, זיינע ליידן, אויף ווי פיל אָט דעם מענטשן לעבן מעגלעך, אָט דאָס וואָס ער פּראַוואַט טאַקע צו טון, וואָס דרייט די גאַנצע געווענענישן זיינע און זיין צייט, ארויסווייניקען תּמיד זיין אומגל-הויערע באַוואונדערונג און ליבשאַפּט פּאַרן הויף-כן חוזה זיינעט.

פּאַקטיש, ווער איז עס געווען אָט דער שמואל, דער דאָקטער פון סטעפּאַן דעם גרויסן, און דורך וועלכן גורל איז ער אָנגעקומען צום הויף פונעם באַרימטן פירשט פון מאַלדעווע? פיל פּאַר אונדן האָבן זיך געשטעלט אָט די פּראַגע, נישט נאָר היסטאָריקער נאָר אויך פּאַרשער האָבן נעם גע-זוכט וואַס צופּולער אָט דעם סוד פון דער פּאַר-אָנגענענהייט, און אזוי ווי פיל מאָל איז אַזעלכע אומשטענדיג, האָבן אייניקע געמיינט אז זיי זע-נען דערמאָנגען צום סוף וועג, אנדערע ווידער אז זיי זענען נישט דערגאַנצע, דעריבער זענען זיי ס'ניכטיק און חוקי דמוּת, אָבער אין איין פּונקט קומען זיך צונויף אלע מיינונגען: אז אָט דער דאָקטער איז א זיכערע היסטאָרישע אַני-ווענדיגייט, און ער איז געקומען בערן אין יאָר 1564, בכּן איז לעצטן יאָר פון פירשטע סטעי-פּאַנס היינטיקער, כּדי צו לינדערן די ווייטיקן פון דער קראַנק פּנס.

ווי וואו ער איז געקומען, וויאזוי ער האָט אויסגעזען — הויך אָדער נידעריק, ברוין אָדער, אימפּולסיב צו אויפּקעהאַלטן, און וויצער צו איין ערנסטער — אויף אָט די אלע פּראַגע און אויך אויף זיין אנדערע געפינען מיר נישט און מי-תמה וועלן מיר קיינמאָל נישט געפינען קיין תּוּבָה, גענוי אזוי ווי מיר וועלן קיין מאָל נישט וויסן פון וועלכן ווינקל פון איראַפּע ער איז געקומען, אין וועלכער אַניווערסיטעט און ביי וועלכע געלערנט ער האָט זיך דערוואָרן יינע קענטענישן, אויף אָט דעם אלעם קענען מיר מאַכן נאָר השערות, אזוי למשל, נעמענדיק אין באַטראַכט דאָס יאָר אין וועלכן ער ווערט דערמאָנט אין דער מיינונג פונעם מיר באַי-הויפט אז ער איז איינער פון די טויטונגן ספּודישע יידן וועלכע האָבן פּאַרלאָזט דאָס אַי-בערטיקט אינזל און יאָר 1492, בכּן מיט בלווי 12 יאָר פּרינע, ווענדיק דאָס טראַגישע פּראָב-לעם וואָס ס'האָט זיי געשטעלט דער קיינליע-כּער עדיקט פון ענרידזאַנז און אין איטאַליע: שמואל אָדער גלות... ווי דאָס רוב פון די יידן האָט דער דאָקטער אויסגעוויילט דאָס גלות, ווי היינט אומזיכערקייט, סכּנות, דאָס ריזיקירן...

וויקטאָר רוסו

